

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

04.02 – МКР. 1969 «С» 2023.10.03. 005. ПЗ

РЕВА ЄГОР ОЛЕГОВИЧ

2024 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ННІ неперервної освіти і туризму

УДК 338.48(477.53)

ПОГОДЖЕНО
Директор
ННІ неперервної освіти і туризму

Іван ГРИЦЕНКО

_____ (підпис)

« _____ » _____ 2024 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
**Завідувачка кафедри готельно-
ресторанної справи та туризму**

Світлана Мельниченко

_____ (підпис)

« _____ » _____ 2024 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Розвиток туристичного потенціалу Полтавської області»

Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»

Освітня програма «Міжнародний туристичний бізнес»

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої програми
к. е. н., професор

_____ (підпис)

Стефанія МОСІЮК

Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи
к.е.н., доцент

_____ (підпис)

Ірина КУДІНОВА

Виконав

_____ (підпис)

Єгор РЕВА

КИЇВ – 2024

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ННІ неперервної освіти і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувачка кафедри
готельно-ресторанної справи та туризму
д.е.н., професор _____ Світлана Мельниченко
«15» листопада 2024 р.

ЗАВДАННЯ

**ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТА**

РЕВИ ЄГОРА ОЛЕГОВИЧА

Спеціальність **242 «Туризм і рекреація»**
(шифр і назва)

Освітня програма **«Міжнародний туристичний бізнес»**

Орієнтація освітньої програми **освітньо-професійна**

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: **«Розвиток туристичного потенціалу Полтавської області»**

затверджена наказом ректора НУБіП України від **30.10.2023 р. №1969 «С»**

Термін подання завершеної роботи на кафедру **2024.10.20**

Рік, місяць,
число

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи:

Об'єктом дослідження є туристичний потенціал Полтавської області, зокрема її природні, культурні та історичні ресурси, туристична інфраструктура та маркетингові підходи.

Предмет дослідження охоплює процес розвитку туристичного потенціалу області та визначення факторів, що впливають на його ефективність.

Мета дослідження – провести аналіз туристичного потенціалу Полтавської області, визначити його сильні та слабкі сторони, а також розробити рекомендації для підвищення ефективності туристичної галузі в регіоні.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретико-методологічні засади дослідження туристичного потенціалу регіону
2. Аналіз туристичного потенціалу полтавської області
3. Рекомендації щодо розвитку туристичного потенціалу полтавської області

**Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи**

_____ (підпис)

Ірина КУДІНОВА

Завдання прийняв до виконання

_____

Єгор РЕВА

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ПІДГОТОВКИ ТА ЗАХИСТУ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Етапи підготовки та захисту кваліфікаційної магістерської роботи	Термін виконання	Примітки (фактично виконано)
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи, підготовка завдання, складання плану, консультації з проведення дослідження	<i>березень 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
2.	Підготовка першого розділу роботи	<i>квітень 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
3.	Підготовка другого розділу роботи	<i>травень-червень 20234р.</i>	<i>виконано</i>
4.	Підготовка третього розділу роботи	<i>липень-серпень 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
5.	Підготовка вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Оформлення роботи відповідно до встановлених вимог, передача на перевірку керівникові.	<i>вересень 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
6.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника (консультанта)	<i>до 15 жовтня 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
7.	Перевірка роботи на академічний плагіат	<i>до 25 жовтня 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
8.	Отримання відгуку керівника роботи	<i>до 28 жовтня 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
9.	Отримання зовнішньої рецензії	<i>до 1 листопада 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
10.	Подача роботи на кафедру	<i>3 листопада 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
11.	Підготовка доповіді і презентації	<i>4 листопада 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
12.	Попередній розгляд та захист на випусковій кафедрі	<i>5 листопада 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
13.	Допуск магістерської кваліфікаційної роботи до захисту завідувачем кафедри	<i>5 листопада 2043 р.</i>	<i>виконано</i>
14.	Захист роботи перед екзаменаційною комісією	<i>Відповідно до графіка</i>	<i>виконано</i>

РЕФЕРАТ

Рева Є.О. " Розвиток туристичного потенціалу Полтавської області " : магістр.робота: спец. 242 " Туризм і рекреація" / Рева Єгор Олегович; НУБіП України; кафедра готельно-ресторанної справи та туризму; керівник І.П. Кудінова, к.е.н, доцент. - Київ, 2024.- 92 с.

Анотація. У роботі досліджено туристичні можливості Полтавської області з акцентом на природні ресурси для розвитку екотуризму та культурно-історичні пам'ятки, що відображають багату спадщину регіону. Проведено оцінку туристичної інфраструктури, проаналізовано маркетингові підходи та визначено соціально-економічні переваги розвитку туризму. На основі отриманих результатів сформульовано рекомендації для подальшого зміцнення туристичної галузі області. Крім того, розроблено водний маршрут для активного відпочинку.

Ключові слова: Полтавська область, туризм, екотуризм, пам'ятки, культурна спадщина, стратегія, розвиток, водний маршрут.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ.....	9
1.1. Сутність туристичного потенціалу.....	9
1.2. Особливості туристичного потенціалу України.....	16
1.3. Методичні підходи оцінки туристичного потенціалу регіону.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ....	35
2.1. Соціально-економічний розвиток Полтавської області.....	35
2.2. Оцінка обсягу туристичних потоків Полтавської області.....	43
2.3. Оцінка туристичного потенціалу Полтавської області.....	54
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ....	64
3.1. Пріоритетні напрями розвитку туризму в Полтавській області.....	64
3.2. Напрями підвищення туристичного потенціалу Полтавської області.....	75
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96
ДОДАТКИ.....	100

ВСТУП

Розвиток територій і підвищення якості життя населення можна досягти за допомогою туризму. У сучасному світі індустрія туризму стала однією з галузей, що найбільш швидко розвиваються і внесок якої у національний ВВП залежить від ефективного використання природних, культурних та історичних ресурсів регіонів.

Полтавщина багата на природні та історичні ресурси, які можуть привабити туристів з усього світу. Для ефективного використання цього потенціалу необхідно провести дослідження розвитку туризму регіону та визначити стратегічні напрями його подальшого розвитку.

Для залучення туристів на Полтавщину потрібно більше розкривати потенціал самого регіону. Багата історія, культурні та природні багатства Полтавщини недостатні для подолання низки проблем, які гальмують розвиток туристичної галузі регіону.

У зв'язку з необхідністю побудови сталої та конкурентоспроможної індустрії туризму в регіоні розвиток туристичного потенціалу Полтавської області є надзвичайно актуальним. У Полтавській області є потенціал для створення нових робочих місць, підвищення рівня життя та сприяння збереженню культурної спадщини за умови зростання туристичного потоку. Важливим кроком у дослідженні проблеми є визначення перспективних напрямів розвитку туризму та визначення ефективних інвестиційних стратегій.

Метою даної магістерської роботи є розробка теоретико-методологічних підходів та напрямки підвищення розвитку туристичного потенціалу Полтавської області, виявлення його сильних і слабких сторін, розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності туристичної галузі регіону.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- вивчити сутність туристичного потенціалу України;
- дослідити розвиток Полтавської області;
- розглянути соціально економічний розвиток області;

- оцінити обсяг туристичних потоків;
- запропонувати пріоритетні напрями розвитку туризму в області;
- розробити напрями підвищення туристичного потенціалу

Полтавська область має великий потенціал для розвитку туризму.

У дослідженні йдеться про туристичний потенціал Полтавської області, включаючи природні, культурні та історичні ресурси, туристичну інфраструктуру та маркетингові практики.

Предметом дослідження є розвиток туристичного потенціалу регіону.

У магістерській роботі використовуються методи кількісного та якісного аналізу, порівняння, економічного моделювання та прогнозування.

Вихідними даними для дослідження є наявні природні та культурні ресурси Полтавської області, наявна туристична інфраструктура, статистичні дані про туристичний потік, обсяги інвестицій у галузь. Враховано досвід інших регіонів України та світу щодо успішного розвитку туристичної галузі.

В матеріал дослідження входить збір та обробка статистичних даних, аналіз праць науковців і викладачів, вивчення існуючих туристичних маршрутів і об'єктів, а також проведення SWOT-аналізу для визначення переваг і недоліків регіону.

Апробація результатів роботи і публікації: за темою дослідження нами було опубліковано наукові тези в межах III-ї міжнародної науково – практичної конференції «Гостинність і туризм майбутнього: наукові та практичні горизонти» на тему «Туристичний потенціал: сутність, компоненти та фактори його розвитку» (Київ, 2024) (Додаток А).

Інформаційна база дослідження базуватиметься на науковій літературі, статистичних даних, офіційних звітах та публікаціях з туристичної індустрії, а також інформації на досліджуваних сайтах. Практична цінність отриманих результатів полягає в тому, що рекомендації можуть бути використані для покращення туристичної інфраструктури, маркетингових стратегій та залучення туристичних інвестицій у регіон, а також залучення туристів до Полтавської області.

Структура роботи. Текст магістерської кваліфікаційної роботи займає 93 сторінки. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел (всього 63 найменування), містить 11 таблиць і 12 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

1.1. Сутність туристичного потенціалу

Відпочинковий потенціал туризму та його ресурси є однією з ключових тем вітчизняної туристичної науки та практики. Проте залишається проблема виявлення її стрижневої та фундаментальної складових [49].

Розглянемо спочатку поняття «потенціал» (від лат. *potencial* — «міць», «сила», «потужність»), яке бере свій початок із фізики і вживається в сучасній літературі в значенні сили, можливості, сукупності. що можуть бути використані для будь-яких цілей засоби, можливості, резерви, джерела, ресурси тощо [10].

Потенціал можна виразити різними способами, які разом відображають його суть:

- потенціал відображає сьогодення з точки зору практичного застосування і використання наявних можливостей (потенціал означає «резерв»);
- потенціал визначає минуле з точки зору відображення сукупності накопиченого майна;
- здатність приймати рішення щодо здійснення будь-якої діяльності та досягнення будь-яких цілей;
- потенціал відображає майбутнє з точки зору відображення процесу формування нових можливостей (потенціал означає «ресурси»).

Підсумовуючи, туристичний потенціал – це просторово-часове поєднання громадських ресурсів, природних ресурсів та соціальних ресурсів, можливостей для організації та здійснення туристичної діяльності та природоохоронних територій.

Потенціал туризму полягає в наступному:

- історичні пам'ятки, пам'ятки культури та пам'ятки археології.
- туристична інфраструктура;
- природні ресурси (клімат місцевості, рельєф місцевості, ландшафти, унікальні біотопи);
- база матеріально-технічних знань; [49]

Усі перераховані вище групи та компоненти пов'язані між собою, і без хоча б однієї з них створення туризму та його ресурсів є марним.

Основними принципами розвитку туристичного потенціалу корпорацій є:

а) потенціал підприємства в цілому являє собою грошову систему, яка складається з елементів, що взаємодіють один з одним.

б) привабливість компанії для туристів не впливає лише з додавання компонентів, саме тому це динамічна система.

в) при розвитку туристичного потенціалу на підприємстві в цей час діє закон так званої синергії між його складовими.

г) потенційна можливість для туристів зацікавитися продукцією підприємства може бути конвертована, ця конверсія призводить до додаткової складової продукції підприємства.

д) усі потенційні елементи об'єктивно пов'язані з туристичними зусиллями компанії.

е) компоненти туристичного потенціалу можуть бути об'єднані разом через об'єднання сфер діяльності компанії, що спричиняє підвищення ефективності їх використання, як наслідок, доступ до всього туристичного потенціалу стає легшим.

З урахуванням складових і правил формування та функціонування туристичного потенціалу підприємства, а також внутрішньої та зовнішньої політики їх роботи викладено запропоновану нами нижче структурну схему формування туристичного потенціалу підприємства:

Враховуючи різні схеми туристично-рекреаційного потенціалу території, серед вітчизняних і зарубіжних науковців є численні точки зору на цю тему. Так, наприклад, І.В. Зорін визнає, що туристсько-рекреаційна система є місцем зустрічі трьох окремих, не пов'язаних між собою складових: природи, суспільства і національної економіки. Для нормального функціонування системи необхідні такі компоненти: природні туристичні ресурси, самі туристи (формальна група людей, яка є тимчасовою), туристичні об'єкти (енергетичні та трудові ресурси, необхідні для типового функціонування туристсько-

рекреаційної системи), а також рекреаційні заходи.

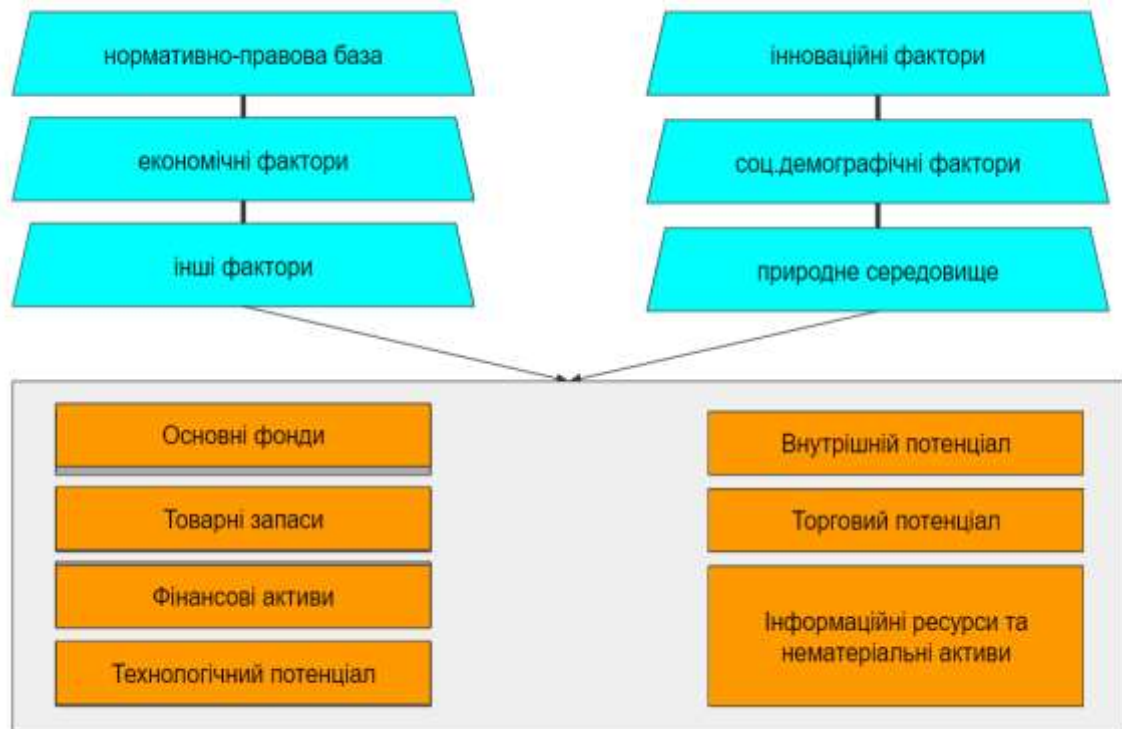

Рис. 1.1 Формалізований опис процедури розрахунку потенціалу корпорацій.

*Джерело: розроблено автором

Такий експерт як І.Д. Родічкін вважає, що для повного вивчення туристичного потенціалу необхідно враховувати дві основні складові: перша — природні та культурні ландшафти, друга — засоби та умови, в яких ведеться туристична діяльність.

Підхід професорки Н.В.Корж полягає у більш глибокому вивченні можливостей туризму. Святокухо [47с.32] і вчений В.Г Герасименко [46] також сходяться на думці, що туристичний потенціал регіону складається з чотирьох основних характеристик: природно-ресурсної, історико-культурної, економічної та соціальної.

Вітчизняний професор А.А Тербух [44 с.341] розглядає туристичний потенціал як елемент п'яти елементів: інфраструктури, історичної культури, природи, техногенного та інвестиційного потенціалу. Він вважає, що природними компонентами цієї системи є водні шляхи, клімат, геологія, рельєф, а також рослинні та тваринні ресурси. Інший професор М.І. Долішній вважає

цей проект природоресурсним. Незважаючи на попередні українські вчені, у праці Н.В. Кош та Д.І. Басюк [48 с.56] Л.М. Шутенко [51 с.239-246] розглядав такі складові туризму: Фінанси, людські ресурси, маркетинг, інновації, ресурси. Коли В.Г.Герасименко [46] розглядає людські ресурси як соціальні фактори, маркетинг, фінанси та інновації, об'єднуючи їх в одну економічну систему.

Інший професор, І.М. Писаревський, розглядає цю програму як природно-ресурсну. Раніше українські вчені Н.В. Корж і Д.І. Басюк [48, с. 56] у своїй праці «Управління туристичними дестинаціями» та А.А Терехух [44, с. 239-246] виділяли такі складові туристичного потенціалу: фінансові, людські, маркетингові та інноваційні ресурси; В.Г. Герасименко [46] розглядає людські ресурси як соціальну складову, а маркетинг, фінанси та інновації інтегрує в економічну систему.

На думку В.Г. Герасименка, для того, щоб зробити висновки про туристичний потенціал регіону, спочатку необхідно представити деякі показники, які характеризують складові потенціалу і можуть бути використані для оцінки та висновків.

Така система окремих показників вирішує певні завдання, пов'язані з підвищенням ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу, плануванням подальшого розвитку туризму та рекреації, прийняттям управлінських рішень, пов'язаних з необхідністю використання певних територій для туризму та рекреації в майбутньому [46, с. 19].

Такі науковці, як Ковалевський Г.В., Омуш М.О., Бакурова Г.В. та Очеретін Д.В. представили методику оцінки туристично-рекреаційної привабливості регіону.

Методику оцінки природних, рекреаційних та туристичних ресурсів представили професори Кузик С.П., Бейдик О.О., Гринів Л.С., Живицький О.В., Кравців В.С., Нудельман М.С., Павлов В.І., розроблену професором Черчик Л.М. та інші.

На оцінці матеріально-технічної бази туризму зазвичай акцентується увага в роботах Іванової Л.О.. Однак у працях вищезазначених науковців недостатньо

уваги приділено створенню загальної методики оцінки туристичного потенціалу підприємств.

Чітко не визначені конкретні показники для повної оцінки туристичної привабливості того чи іншого регіону. Туристичний потенціал конкретного регіону можна оцінити лише суб'єктивно, оскільки значення та цінність показника залежить від мети, з якою він використовується. Загалом, цілі залежать від їх носіїв, яких у туристичному секторі можна поділити на три специфічні групи: туристи, підприємці та органи влади/державні органи управління.

Для першої групи туристичний потенціал певного об'єкта (або регіону) оцінюється лише з точки зору туристичної привабливості, пропускну здатності та результату задоволення первинної потреби, що викликає інтерес до подорожі. З іншого боку, підприємці розглядають туристичний потенціал з точки зору конкретних переваг започаткування та організації бізнесу, а уряди та органи державної влади - з точки зору можливостей розвитку, добробуту населення тощо. Залежно від ситуації, цілі залучених сторін можуть бути однаковими, нейтральними або навіть зовсім різними.

Тому повноцінно оцінити і зробити висновок про туристичний потенціал регіону є складною науковою і практичною проблемою [33с.21]. Національна служба статистики України вказує на наступні фактори:

- методика розрахунку обсягу туристичної діяльності [29].
- кількість іноземних (в'їзних) туристів;
- кількість внутрішніх туристів (власних громадян);
- кількість туристичних підприємств;
- загальний обсяг туристичного споживання;
- обсяг послуг, наданих туристичними підприємствами.

Професор В.А. Квартарнов виділяє фактори, які можуть бути використані для оцінки ефективності розвитку туризму [8]:

- загальна кількість туристичних прибуттів;

- розвиток матеріально-технічної бази та загальної інфраструктури туристичної галузі;
- фінансово-економічні показники діяльності туристичних підприємств ;
- середньоденне туристичне споживання;
- показники розвитку міжнародного туризму.

На думку М.О. Омша, для оцінки туристичної привабливості регіону використовуються наступні показники [41].

- репутація регіону як загальної туристичної дестинації;
- наявність природних та рекреаційних ресурсів для розвитку туризму;
- безпека подорожей; соціальна та загальна безпека туристів;
- зручність транспортного сполучення;
- привабливість та наявність певних історичних та культурних пам'яток, центрів релігійного та паломницького туризму;

Єдиного методу оцінки та висновку туристичного потенціалу в цілому не існує, але існують спеціальні методи оцінки внутрішніх складових туризму: методи оцінки природно-рекреаційних ресурсів розроблені Л.С. Гринів, В.С. Кравців, С.П. Кузик, М.В. Жук [20, 40, 44] та іншими професорами і вченими;

Методи оцінки матеріально-технічної бази туризму представлені в [20], а оцінка рекреаційної привабливості окремих туристичних територій на основі ентропії - в [5].

Стратегії оптимального розміщення туристичних підприємств та оптимального регулювання функціонування туристично-рекреаційної системи висвітлено в [48], а можливі стратегії моделювання рекреаційного попиту - в [49]. Статистична ситуація щодо туристичних потоків бере свій початок з 60-х років минулого століття, коли туристична галузь була одним з основних гравців у національній економіці.

Найважливішими показниками у статистиці та даних про туристичні потоки за класифікацією Всесвітньої туристичної організації ООН (ЮНВТО) є наступні [39]

- в'їзд туристів;
- середня тривалість перебування туристів ;
- середні витрати туристів під час подорожей;
- надходження до національного бюджету від туризму.

Однак, методика оцінки та формулювання висновків ЮНВТО придатна лише для кількісного аналізу, і ці показники не можуть визначити основні недоліки та перспективи розвитку і просування туризму. Туристичний потенціал того чи іншого регіону є історично дуже динамічним. Його структура і цінності постійно змінюються разом із соціальним прогресом і розвитком конкретного регіону в галузі технологій і промисловості.

Такі зміни можуть бути зумовлені включенням нових ресурсів у туристичну систему (наприклад, включення певних заповідників, розподіл ресурсів між іншими системами регіону, перетворення їх на джерело можливостей у зв'язку з розвитком технічного прогресу тощо), зміною співвідношення наявних ресурсів, неналежним або нераціональним використанням чи їх виснаженням тощо. Така ситуація може також проявлятися виключенням ресурсів зі складу природних.

Крім того, такі категорії, як «історія», «сезонність», «циклічність» і «час», є специфічними для процесів і явищ у туристичному секторі та індустрії загалом [41].

Такі процеси є межами людських знань і можливостей для найбільш ефективного використання туристичних ресурсів, природоохоронних територій і можливостей за сприятливих і безперервних умов здійснювати і просувати туристичну діяльність, яка найкращим чином відповідає специфічним потребам туристів, пов'язаним з охороною навколишнього середовища і природи в цілому.

1.2. Особливості туристичного потенціалу України

Успіх туристичної галузі країни безпосередньо залежить від ефективного використання її туристичного потенціалу, який має ключове значення для

формування та розвитку туристичної діяльності. Належне використання туристичного потенціалу може також сприяти зміцненню здоров'я суспільства.

Складні історичні події, такі як тотальна війна з росією та пандемія COVID-19, зробили необхідність вивчення туристичного потенціалу ще більш актуальною. Тому важливо, щоб розвиток туристичної галузі України здійснювався таким чином, щоб задовольнити інтереси та потреби туристів, зберігаючи при цьому рекреаційний потенціал країни та враховуючи її соціально-політичну та економічну ситуацію. На сьогоднішній день рівень дослідження питань розвитку туризму в усіх регіонах свідчить про загальний інтерес до туристичного потенціалу та туристичних ресурсів. Різні наукові підходи та інтерпретації підкреслюють важливість цих досліджень, оскільки наявність або відсутність туристичного потенціалу є важливим фактором розвитку туристичної галузі в будь-якому регіоні.

Термін «туристичний потенціал» широко використовується в науковій літературі, але часто є складним для розуміння через відсутність єдиного загальноприйнятого визначення. Зокрема, П.Ф. Коваль та П.Т. Бубенко визначають туристичний потенціал регіону як багатогранне поняття, що включає природні ресурси, етнокультурні ресурси, соціально-історичні ресурси та наявну економічну і комунікаційну інфраструктуру, які в сукупності створюють можливості для розвитку певних видів туризму [5]. На думку іншої дослідниці К.О. Соколової [19], туристичний потенціал регіону включає сукупність природних і антропогенних факторів, умов і можливостей, які сприяють створенню туристичних продуктів, екскурсій і турів.

Спираючись на тлумачення науковців, можна визначити туристичний потенціал як сукупність усіх ресурсів на певній території, які використовуються в туристичній індустрії та мають історичну, розважальну та рекреаційну цінність для споживачів туристичного сектору.

Туристичний потенціал - це природні, культурно-історичні та соціально-економічні умови, які створюють можливості для організації туристичної діяльності в регіоні. Масштаб, структура, динаміка і збалансованість

туристичних ресурсів та їхньої ресурсної бази є важливими елементами для розвитку сектору туризму та рекреації в регіоні. Туристичні ресурси та туристична інфраструктура включають соціально-економічні ресурси, такі як трудові, інформаційні, управлінські, матеріально-технічні можливості.

Україна має значний туристичний потенціал, який ґрунтується на природних, історико-культурних і соціально-економічних ресурсах. Різноманітні ландшафти, історичні міста, унікальні архітектурні пам'ятки, національні парки та курорти створюють передумови для розвитку різних видів туризму.

Таблиця 1.1 - Компоненти туристичного потенціалу

Компонент туристичного потенціалу	Опис	Приклади в Україні
Природні ресурси	Включають ландшафти, кліматичні особливості, річки, озера, гори, ліси, які створюють можливості для екотуризму та рекреації.	Карпати, Шацькі озера, Азовське море
Історико-культурні ресурси	Пам'ятки архітектури, історичні місця, музеї, які представляють історичну цінність.	Києво-Печерська Лавра, Кам'янець-Подільська фортеця
Етнокультурні ресурси	Традиції, ремесла, свята, народна культура, які відображають культурне багатство та особливості певного регіону.	Фестивалі в Карпатах, гончарство в Опішні
Оздоровчі та рекреаційні ресурси	Лікувальні мінеральні води, грязі, санаторії, які сприяють розвитку оздоровчого та медичного туризму.	Курорти Миргорода, Трускавця, Моршина, Закарпаття
Інфраструктура	Транспортна мережа, заклади розміщення, заклади харчування, які забезпечують комфортне перебування туристів та доступ до туристичних об'єктів.	Готелі у Львові, мережа швидкісних поїздів
Інформаційні та цифрові ресурси	Онлайн сервіси, туристичні мобільні додатки, інтерактивні карти, які полегшують доступ до інформації та підвищують зручність планування подорожей.	Visit Ukraine, мобільні додатки для туристів

Одним із регіонів з великим потенціалом є Полтавська область, яка відома своїми історичними та природними ресурсами. Цей підрозділ аналізує особливості туристичного потенціалу України та його можливості для розвитку в різних областях, зокрема в Полтавському регіоні.

Природні ресурси є основою для розвитку багатьох видів туризму, таких як екологічний, гірськолижний, пляжний та лікувально-оздоровчий туризм. Залежно від природних умов та клімату, в Україні виділяють кілька основних туристичних зон:

- Карпати — популярний регіон для зимових видів спорту, таких як гірськолижний та санний спорт, а також для літнього відпочинку (пішохідний туризм, екологічні стежки).
- Полісся — регіон, що пропонує можливості для екологічного та рекреаційного туризму завдяки багатим лісам, річкам та озерам.
- Причорномор'я та Приазов'я — зони популярні для пляжного відпочинку, а також мають курортно-оздоровчі ресурси завдяки наявності цілющих грязей і солоних озер.
- Поділля — ландшафти з пагорбами та каньйонами, придатні для активного відпочинку, зокрема екотуризму та водного туризму.
- Полтавська область — поєднує річки, лісові масиви та степові простори, що створює можливості для зеленого туризму.

Підтримка розвитку туризму в Україні на міжнародному рівні є дуже важливою, оскільки дозволяє залучати нові інвестиції, просувати туристичні продукти країни на світовому ринку та обмінюватися кращими практиками в організації туристичної діяльності. Це сприятиме залученню більшої кількості туристів та розвитку туризму як важливого сектору української економіки.

За даними Всесвітньої туристичної організації, Україна посідала 15 місце у світі за кількістю іноземних туристів. Україні сприяють її географічне розташування, кліматичні умови, численні культурні та історичні пам'ятки, зони відпочинку та курорти. За оцінками експертів, внутрішній туризм приносить 10 мільярдів доларів на рік до національного бюджету. Туризм у світі посідає

важливе місце у багатьох національних економіках. На туризм припадає 12 відсотків світового валового внутрішнього продукту і 7 відсотків інвестицій. У світовій туристичній індустрії зайнято понад 260 мільйонів людей, що еквівалентно більш ніж 10 відсоткам працездатного населення.

За даними Прикордонної служби, найпопулярнішими напрямками для іноземних туристів в Україні є Київ, Закарпаття, Одеса, Львівська область, Батурин, Чернівці та острів Хортиця. Київ, столиця України, є найпопулярнішим містом для іноземних туристів: понад 1 мільйон туристів відвідали столицю у 2017 році; 200 000 іноземних туристів та 2 мільйони внутрішніх туристів відвідали столицю у 2017 році; 2,1 мільйона у 2021 та 2022 роках через військову окупацію російської федерації ця кількість зменшилася до 172 000. Умань (Черкаська область) та Меджибіж (Хмельницька область) стали місцями релігійного туризму для єврейських хасидів, і паломники відвідують могилу їхнього вчителя Бар-Шеви Това [45]. Вихід України на зовнішній ринок туристичних послуг вимагає одночасного розуміння та ефективної співпраці між державним і приватним секторами. Взаємозв'язки між туристичним сектором та іншими секторами економіки

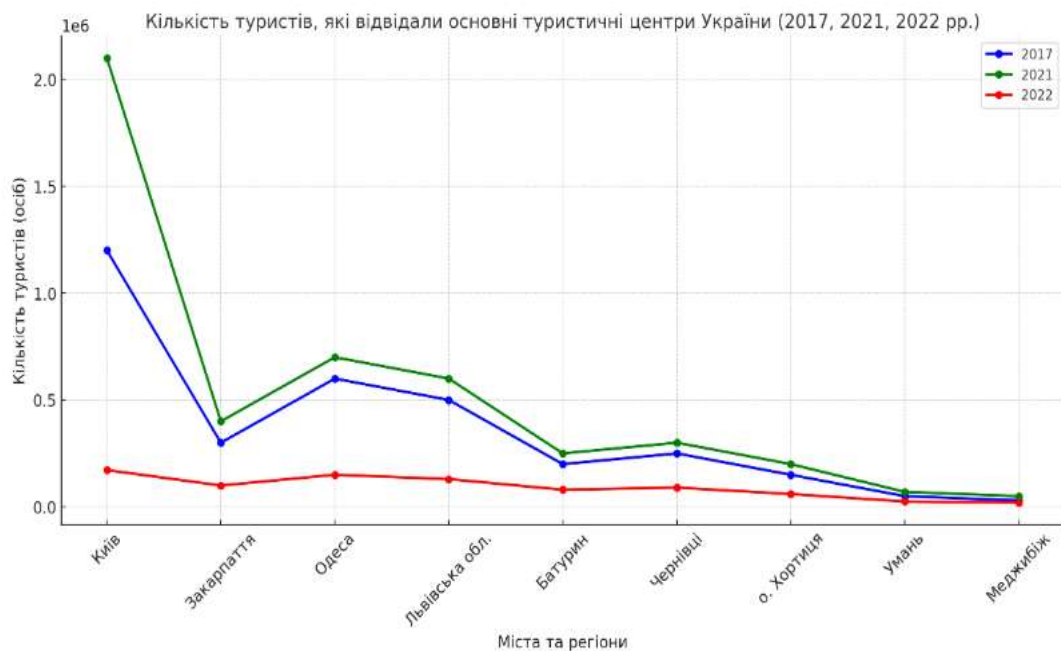

Рис. 1.2 Відвідування туристами основні туристичні центри України

На цьому графіку показано кількість туристів, які відвідали основні туристичні центри України в 2017, 2021 і 2022 роках. Видно, що Київ залишається найпопулярнішим напрямком для туристів, особливо у 2021 році з показником 2,1 мільйона відвідувачів. Через військові дії в 2022 році кількість туристів у більшості міст значно зменшилася, особливо в Києві та інших туристичних центрах, як-от Одеса та Львівська область.

Розвитку туристичної галузі в Україні сприяє використання потужної бази різноманітних туристичних ресурсів, залучення інвестицій у галузь та сприяння участі України в міжнародному поділі праці. Розвиток туристичної галузі зміцнює міжнародне співробітництво, збільшує валютні надходження до державного бюджету та покращує показники таких секторів, як транспорт, будівництво та сільське господарство. Це також сприяє підвищенню рівня зайнятості. Туристичний потенціал України є дуже високим: близько 15% площі країни є рекреаційними та курортними зонами, близько 130 000 культурних та історичних пам'яток і сім об'єктів включені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [48]. Починаючи з 2014 року, початок військових дій на сході України та анексія Криму спричинили незначне зниження туристичних потоків, але зараз це зниження почало стабілізуватися [12]. У 2016-2018 роках нашу країну щорічно відвідували в середньому 14 мільйонів іноземців; у 2018 році зросла кількість туристів з країн, що не є сусідами. А після 2022 року кількість туристів в країні критично знизилася за військового стану.

На даному графіку показано динаміку змін кількості туристів, які відвідали Україну, у період з 2018 до 2024 року. У 2018–2019 роках спостерігалось поступове зростання туристичних потоків: у 2018 році кількість туристів сягала 14,2 млн осіб, тоді як у 2019 році вона зменшилась до 13,7 млн осіб через економічну нестабільність у світі. Значне падіння спостерігається у 2020 році, коли кількість туристів знизилася до 3,4 млн через пандемію COVID-19 та пов'язані з нею обмеження на подорожі, які суттєво вплинули на туристичну галузь. Часткове відновлення було зафіксовано в 2021 році, коли кількість

відвідувачів зросла до 4,2 млн осіб, завдяки послабленню обмежень та активізації внутрішнього туризму.

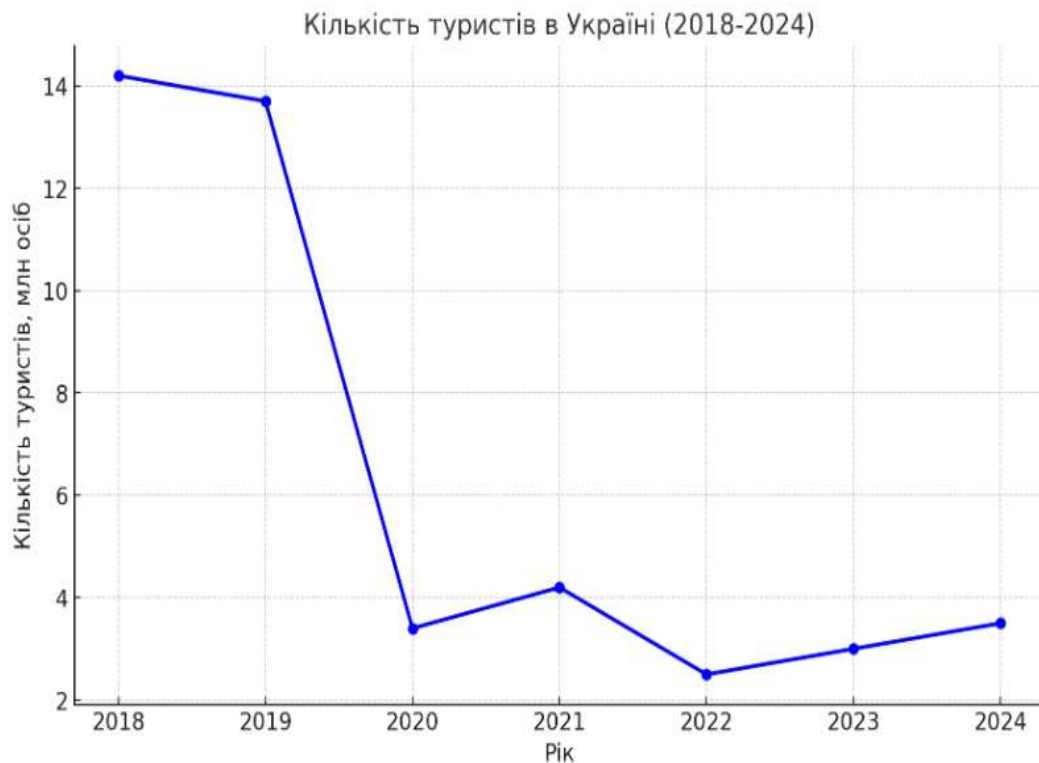

Рис. 1.3 Тенденції в туристичному потоці України впродовж останніх років

Однак у 2022 році знову спостерігається значний спад до 2,5 млн туристів, обумовлений початком повномасштабної російсько-української війни, що негативно вплинуло на привабливість країни для іноземних туристів та безпеку подорожей. У 2023 році відбулося незначне зростання до 3,0 млн осіб, що пов'язано з відновленням внутрішнього туризму та підтримкою міжнародної спільноти. За прогнозами, у 2024 році очікується подальше, хоча й поступове, відновлення туристичної галузі, досягнувши рівня 3,5 млн туристів.

Україна є членом наступних міжнародних туристичних організацій: ЮНВТО, СНД, Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС), Центральноєвропейської ініціативи (ЦЄІ), Європейського Союзу, Ради Європи, Ради держав Балтійського моря, ГУАМ та інших [31]. Цілями вищезазначених організацій є єдиний туристичний простір, вільна торгівля туристичними послугами, свобода пересування туристів, повне та ефективне

використання туристично-рекреаційного потенціалу для збільшення туристичних потоків, розробка конкурентоспроможних туристичних продуктів разом з іншими країнами та їх спільне просування.

Вихід України на зовнішні ринки туристичних послуг вимагає одночасного розуміння та ефективної співпраці між державним і приватним секторами. Взаємозв'язок між туристичним сектором та іншими секторами економіки. Для досягнення цього результату Україні необхідно ефективно розробити стратегію виходу на світовий туристичний ринок. Однак, слід зазначити, що найкращі умови для розвитку туристичних послуг вже створені та вдосконалені в розвинених країнах, що сприяє жорсткій конкуренції на цьому ринку.

Загалом, туристичний потенціал України є значним, і належне використання природних ресурсів та розвиток інфраструктури можуть підвищити конкурентоспроможність України на міжнародному туристичному ринку. Політика управління туризмом та інвестиції в рекреаційні ресурси допоможуть максимально використати туристичний потенціал України та підвищити рівень туристичних послуг для внутрішніх та іноземних туристів. Україна має всі передумови та ресурси для розвитку туризму та рекреації як важливої складової економіки та важливої частини європейського туристичного ринку.

Наразі найважливішими рекреаційними ресурсами в Україні є бальнеологічні ресурси (мінеральні джерела, грязі, озокерит), сприятливий клімат, різноманітні ландшафти, прекрасні пляжі та можливості для пізнавального туризму. Регіон відомий у всьому світі своїми мінеральними водами «Миргородська», «Куяльник», «Поляна Квасова», «Березівські мінеральні води» та «Нафтуса», а деякі з його мінеральних джерел вважаються унікальними.

Крім того, Україна має багату та різноманітну культурну та історичну спадщину, яка налічує понад 70 000 пам'яток. Понад 12 000 з них є цінними пам'ятками архітектури, особливо ті, що датуються 3 століттям до нашої ери. Ці

пам'ятки розташовані по всій Україні, особливо в західних областях, Київській, Хмельницькій, Вінницькій, Чернігівській, Сумській областях та Республіці Крим. Українські замки і фортеці були побудовані для того, щоб протистояти іноземним вторгненням і утримувати важливе становище в Європі. До них належать Ужгородська, Луцька та Острівська фортеці [17].

Загалом, Україна має значні туристичні та рекреаційні ресурси, але через російську військову окупацію весь потенціал туризму не може бути використаний. Залучення туристично-рекреаційних ресурсів є особливо важливим у післявоєнний період для масового споживання туристичних послуг та відновлення фізичного і психічного здоров'я українських військовослужбовців. Тому важливим є вивчення та максимальне використання туристично-рекреаційних ресурсів України з метою покращення умов для організації відпочинку військовослужбовців.

1.3. Методичні підходи оцінки туристичного потенціалу регіону

Основною метою сприяння сталому розвитку індустрії туристичних послуг є оцінка потенціалу рекреаційних ресурсів.

Оцінка туристичних ресурсів має вирішальне значення для загального планування розвитку туристичної галузі та ефективної організації економіко-просторових аспектів у регіональних туристично-рекреаційних комплексах.

Незважаючи на те, що існує велика кількість наукових робіт, присвячених оцінці туристично-рекреаційного потенціалу окремих регіонів і країни в цілому, вони є проблематичними, оскільки ведуться лише з географічної точки зору.

Крім того, в рамках дослідження не проводився економічний аналіз.

Без ретельної та неупередженої оцінки привабливість туризму для інвесторів зменшується.

У нинішньому ринковому сценарії комплексна оцінка туристичних ресурсів є основою для подальшого впровадження механізму оренди ресурсів із

дотриманням принципів екологічного менеджменту та стягнення відповідної плати з користувачів.

Без чітко визначеного та прозорого плану оцінки стає складно оцінити прогрес та результативність туристичного сектору, ефективне використання наявних туристичних ресурсів та ефективність реалізованих програм для їх зростання та збереження.

Загалом, оцінка туристичних ресурсів у туристичній індустрії та туристичних дестинаціях є вирішальною складовою комплексного управління розвитком туризму, координації туристичної діяльності та пом'якшення економічних та екологічних наслідків.

Рис. 1.4 - Основні фактори, що визначають туристичну привабливість регіонів України.

*Джерело: розроблено автором

Існують також інфраструктурні індикатори, які є показниками стану доріг, телекомунікацій, засобів розміщення, готелів, закладів харчування, розважальних закладів, комп'ютерних технологій, Інтернету,

телекомунікаційних технологій та транспорту (швидкісних поїздів, поромів, літаків);

Наявність цих елементів у такій системі визначає важливу роль в оцінці туристичної привабливості конкретних місць в Україні та можливість пошуку перспективних напрямків розвитку туризму, які через заохочення та підтримку на національному рівні забезпечать ефективне використання туризму в регіоні, що може бути розвинуте в подальшому.

Вимірювання привабливості туризму на регіональному, галузевому чи національному рівнях сприятиме подальшому просуванню та розвитку туристичних маршрутів, що призведе до швидких та позитивних економічних результатів для туристичної галузі.

Завдяки цій серії туристичних аналізів поточний стан туристичного потенціалу України може бути проаналізований та описаний у найповніший спосіб. Це також дозволяє здійснити комплексний збір необхідних матеріалів на кожному етапі та оцінити туристичний потенціал окремо від усіх вищезгаданих факторів. Іншими словами, можна розглядати туризм в регіоні як важливу частину розвитку, яка має сильний вплив на економічний розвиток і життя населення в цілому. Цей метод показує, наскільки важливим і перспективним є туристичний сектор у даному регіоні.

Загалом, беручи до уваги проаналізовані джерела інформації, можна зробити висновок, що основною проблемою в повній та всебічній оцінці туристичних ресурсів є їх розподіл при комплексній оцінці.

Слід зазначити, що перешкоди на шляху створення єдиної та повної (універсальної) методики оцінки регіональних туристичних ресурсів для подальшого сприяння розвитку туризму зумовлені не тільки відмінностями у фізико-географічних умовах та соціально-економічному розвитку регіону, що відображаються на наборі параметрів оцінки, а й формою проведення оцінки. Запропонований науковцями та авторами методичний підхід спрямований на визначення оцінки цілих туристичних регіонів шляхом порівняння цих показників, але такий спосіб розрахунку часто не гарантує раціонального та

об'єктивного вибору стратегій розвитку туристичного комплексу, не виявляє пріоритетних цілей та напрямів, для яких він не призначений.

Основною перешкодою для визначення єдиної методики оцінки туристичного потенціалу є те, що туристичний сектор включає в себе підприємства, які входять до складу різних інших галузей економіки, і в цьому контексті нелегко конкретизувати доходи від туристів та інших споживачів.

Для того, щоб отримати точні та ефективні результати в оцінці туристичного потенціалу певної країни, необхідно застосовувати всі методики, які дають інтегровані та точні результати за багатьма показниками, визначеними в самій методиці. Крім того, абсолютні статичні показники не можуть дати абсолютно точної відповіді щодо того, наскільки добре працює туристична галузь певної країни.

Наступним аспектом, який слід враховувати при аналізі вищезазначеного, є ефективність використання конкретних ресурсів, що використовуються певним регіоном або країною, що впливає на туристичну галузь в цілому.

Останній аспект, який сьогодні рідко спостерігається, - це поєднання різних факторів у загальному соціальному, економічному та політичному контексті, які мають значний і часто негативний вплив на загальний попит на певну дестинацію.

Таблиця 1.2 - Ряд факторів для оцінки потенціалу місцевої туристичної індустрії.

Група:	Фактор:
Природні ресурси	Ландшафт та природні об'єкти: включає в себе характерні рельєфи (гори, долини, рівнини), водойми (озера, річки, моря), наявність унікальних природних об'єктів (печери, водоспади). Ландшафти та природні зони є основою для екотуризму та активного відпочинку. Клімат: тип клімату, сезонність, середні температури, які впливають на туристичний сезон.
Історико-культурна спадщина	Архітектурні та історичні пам'ятки: пам'ятки архітектури, історичні місця, об'єкти, які мають культурну чи національну цінність. Традиції та культурні заходи: локальні свята, фестивалі, ремесла, що представляють історію та культуру регіону. Це приваблює туристів, які цікавляться культурною спадщиною та історією.

Продовження таблиці 1.2	
Інфраструктура	<p>Транспортна інфраструктура: рівень розвиненості автомобільних доріг, наявність аеропортів, залізничних станцій, громадського транспорту, що полегшує доступ до туристичних місць.</p> <p>Туристична інфраструктура: готелі, кемпінги, ресторани, туристичні інформаційні центри, що забезпечують комфорт та задоволення потреб туристів.</p>
Соціальні фактори	<p>Ставлення місцевого населення до туристів: гостинність, культурні особливості, які впливають на досвід відвідувачів.</p> <p>Можливості для волонтерства та інтеграції: наявність соціальних проєктів, у яких туристи можуть взяти участь, сприяє розвитку сталого туризму та обміну культурними знаннями.</p>
Економічні фактори	<p>Ціни на туристичні послуги: вартість проживання, харчування, екскурсій, доступність послуг різного цінового діапазону.</p> <p>Заробітна плата в регіоні та рівень зайнятості: впливає на доступність трудових ресурсів для обслуговування туристів, а також на загальний рівень розвитку місцевого туризму.</p>
Екологічна стійкість	<p>Стан довкілля та екологічна політика: якість повітря, води, рівень забруднення навколишнього середовища.</p> <p>Екологічні програми: заходи для збереження природи та впровадження сталого туризму, як-от еко-стежки, захист місцевих біотопів. Це сприяє довгостроковому розвитку туризму без шкоди для природи.</p>
Маркетинг і промоція	<p>Просування регіону як туристичної локації: рекламні кампанії, присутність у соціальних мережах, сайти для туристів.</p> <p>Розробка туристичних маршрутів та брендуння: створення фірмового стилю регіону, відомі туристичні маршрути, що допомагає приваблювати різноманітну аудиторію та збільшує популярність регіону.</p>
Безпека	<p>Рівень безпеки в регіоні: політична стабільність, низький рівень злочинності, що створює сприятливі умови для туризму.</p> <p>Охорона здоров'я та доступність медичних послуг: можливість швидкої медичної допомоги, наявність страхування для туристів, що важливо для комфорту та захисту подорожуючих.</p>
Технологічні фактори	<p>Цифрова інфраструктура: доступ до інтернету, мобільний зв'язок, наявність туристичних додатків, що полегшує планування поїздок і доступ до інформації.</p> <p>Можливість онлайн-бронювання та електронні сервіси: забезпечує зручність для туристів у бронюванні послуг та оплаті, що особливо важливо для іноземних відвідувачів.</p>

В останні роки були розроблені методи спостереження за різними факторами, такими як ландшафт, флора і фауна, традиційні пам'ятки, автобусні маршрути, щільність і важливість будівель та археологічних пам'яток, типи спортивних споруд, кількість дозволених заходів, туристичні об'єкти, митниці та інші туристичні маршрути. Більше того, в останнє десятиліття, коли аналіз туристичних ресурсів став більш поширеним, все частіше використовуються ГІС-технології, які дозволяють не тільки коригувати результати оцінки, але й проводити автоматизований аналіз виключно для цілей оцінки [51, 52, 53].

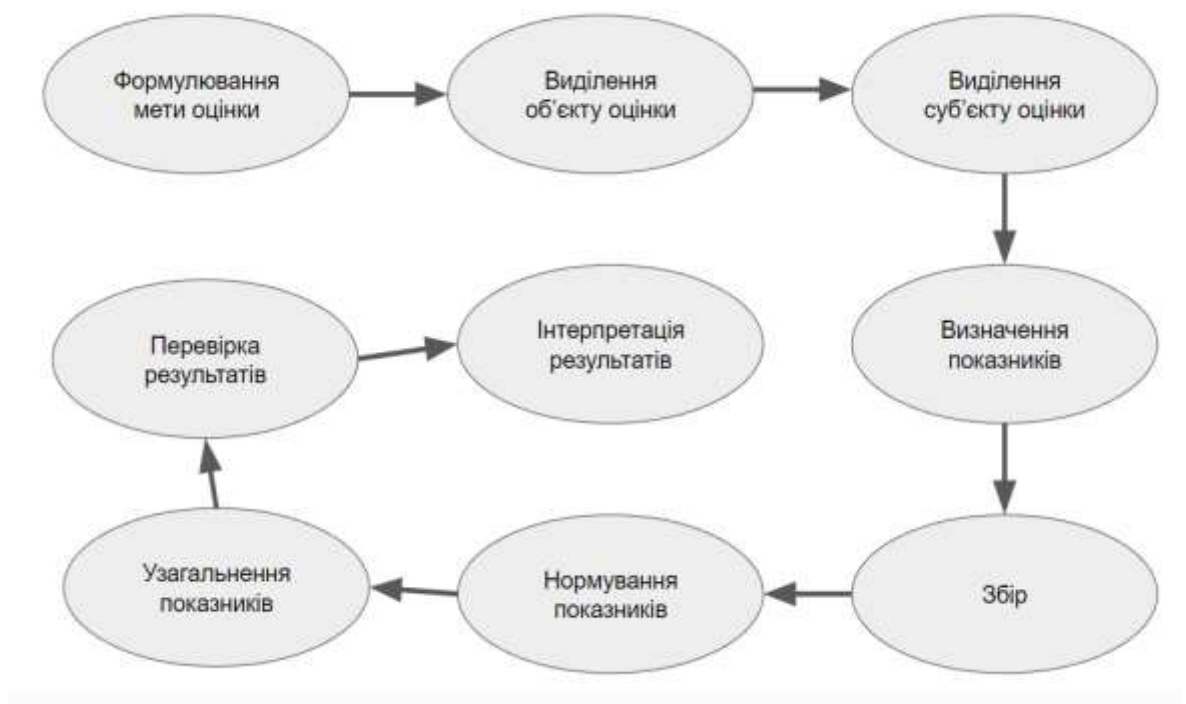

Рис. 1.5 - Етапи оцінки туристичних ресурсів

*Джерело: розроблено автором

Першим кроком є визначення цілей оцінки. Цілі включають розробку моделей, планів і програм розвитку туризму; проведення попереднього повного дослідження туристичних планів регіону; ранжування привабливих регіонів для інвестування в сектор рекреації, відпочинку і туризму; підготовку кадастру рекреаційних ресурсів; визначення ступеня і рівня придатності регіону для туристичного використання, а також дослідження включає визначення майбутньої економічної соціалізації регіону в сфері туризму тощо. [38, с.118].

Наступним кроком є розрахунок того, що буде оцінюватися, та встановлення чітких орієнтирів. Географічні дослідження на регіональному рівні часто є предметом оцінки геосистем. Найважливішим аспектом на цьому етапі є поділ території на незалежні операційні територіальні одиниці (ОТО); ОТО - це одиниці, виділені відповідно до цілей дослідження і характеристик досліджуваної геосистеми; ОТО слугують примітивними одиницями географічного дослідження, на основі яких вивчається неоднорідність геосистеми [61, с. 118]. У більшості наукових та економічних досліджень в якості об'єктів для оцінки туристичного потенціалу регіону використовуються окремі адміністративні одиниці.

Третім кроком є визначення суб'єкта оцінки, у зв'язку з чим проводиться повна оцінка об'єкта. Суб'єктом виступає оцінювач туристично-рекреаційного потенціалу, яким зазвичай є регіон як економічна система, організатори туристично-рекреаційної діяльності, вид і тип туристично-рекреаційної діяльності та певна категорія туристів (учасників рекреації).

Четвертий крок - вибір показників, необхідних для порівняльної оцінки об'єктів, факторів та умов, виходячи з цілей оцінки. Власне, перелік цих показників зазвичай формується на основі аналізу проблеми, що вирішується, та власної думки дослідника.

П'ятий крок - збір інформації, необхідної для проведення оцінки.

Шостий крок - представлення та зведення результатів оцінки в єдину систему вимірювання ефективності. Шостий етап зазвичай включає вибір, нормалізацію та ранжування критеріїв оцінювання.

Сьомий етап визначає метод «згортання», коли показники туристично-рекреаційного потенціалу регіону перетворюються на часткові або інтегральні показники шляхом отримання подальших результатів оцінки.

Восьмий етап передбачає перевірку результатів оцінки, формулювання висновків та, за необхідності, внесення коригувань і перерозподілів.

Завершальним дев'ятим етапом є інтерпретація результатів оцінки туристично-рекреаційного потенціалу певного регіону [1, с. 118; 44, с. 131].

Існують також пропозиції щодо категоризації туристичних ресурсів, наприклад, модель комплексної оцінки туристичних ресурсів, представлена нижче:

Рис. 1.6 - Модель комплексної оцінки туристичних ресурсів

*Джерело: розроблено автором

Повна оцінка - це оцінка, яка визначає обґрунтовані передумови та часові і просторові обмеження для різних видів діяльності, включаючи туризм, і встановлює ці передумови, обмеження та внутрішньодержавні і внутрішньорегіональні відмінності в оптимальному використанні даної території, як природні та економічні ресурси можуть бути використані більш ефективно, як можна поліпшити і захистити навколишнє середовище тощо. Вона повинна бути здатна

Основою для всебічної та повної оцінки території регіону є вимірювання як соціальних, економічних та екологічних витрат, так і регіональних ресурсів, а тому не може бути замінена міжрегіональним перерозподілом готової продукції.

Необхідно розробити повномасштабну оцінку природних і соціально-економічних умов, яка визначатиме профіль і масштаби майбутнього розвитку. Зокрема, відмінності природних та економічних показників у різних частинах досліджуваної території можуть бути використані для виявлення відносно

схожих характеристик та змісту території, або ж можуть бути вказані напрямки функціонального зонування території.

Ідея обліку та дослідження ресурсів і рекреації туристичних дестинацій сама по собі не є новою, але була запропонована і продемонстрована в роботі київського географа О.О. Бейдика [5].

Він розглядав ресурсно-рекреаційний паспорт регіону (муніципального утворення) як формування якісних, кількісних і базових характеристик його ресурсно-рекреаційного потенціалу та геополітичного положення.

У паспорті регіону вказується рекреаційно-туристична спеціалізація конкретного суб'єкта в адміністративно-територіальному устрої держави, рекреаційно-туристична ресурсна пропозиція регіону, екологічний стан регіону, загальний бал ресурсно-рекреаційної оцінки, актуальні та потенційні види туризму в цьому регіоні.

Професор О.О. Бейдик не тільки висвітлив схеми ресурсно-рекреаційних паспортів, а й узагальнив їх у розрізі всіх українських адміністрацій та областей [5].

На сьогоднішній день існує багато досліджень, статей, запропонованих методик та схем оцінки потенціалу туристичної галузі, але більшість з них ґрунтуються на теорії і свідчать про те, що на практиці існує багато невирішених проблем.

Найважливішими питаннями, пов'язаними з дослідженнями, є достовірність та прозорість даних, отриманих від всієї української туристичної галузі; тінізація доходів більшості організацій від туристичної діяльності; серйозні недоліки державної законодавчої бази, такі як регулювання надходжень до державного бюджету; відсутність конкретного туристичного проекту або комплексного регіонального чи національного туристичного проекту; можливість опрацювання результатів цих досліджень та опитувань, якщо вони можуть бути розглянуті на рівні оцінки їх ефективності на загальному рівні.

Важливою проблемою в цьому відношенні є те, що порівняння результатів туристичної діяльності, отриманих кожним з методів, може бути недоречним.

Слід також зазначити, що часто практично неможливо отримати точні і, головне, об'єктивно достовірні результати при оцінці туристичної галузі. Це пов'язано з тим, що у сферу впливу туристичної діяльності потрапляють підприємства, які належать до різних секторів економіки, і дуже важко визначити, яка частина доходу надходить від туристів, а яка від інших категорій споживачів.

Підсумовуючи зміст комплексного та повного плану оцінки туристичних ресурсів, можна сказати, що найважливішим результатом його реалізації є створення об'єктивної, актуальної та динамічної бази даних про стан туристичних ресурсів та регіону. Таким чином, розробники програм розвитку туризму зможуть бачити актуальні та необхідні дані, що значно підвищить ефективність цих програм, суттєво зменшить витрати на отримання інформації про туристичні ресурси і, в цілому, значно полегшить розробку програмних схем та методів розвитку туристичної діяльності. Нижче наведені деякі з основних переваг цього проекту.

Висновки до розділу 1

Таким чином, одним з найбільш часто використовуваних термінів в науці і практиці туризму в Україні є можливості і ресурси туризму і відпочинку. Але на сьогоднішній день актуальним є питання визначення їх сутності і компонентів. Відсутність чіткої методології оцінки туристичної привабливості регіону ускладнює його завдання. Можливість туризму в регіоні - Категорія суб'єктивна, оскільки його цінність і якість залежать від передбачуваного використання. Туристичний потенціал регіону межує з ресурсами, запасами, можливостями людства найбільш ефективно використовувати їх для організації туристської діяльності, максимально задовольнити потреби суб'єктів, охорони природи, охорони навколишнього середовища.

Основним завданням забезпечення сталого розвитку туристичних послуг є оцінка їх потенціалу. Ця оцінка є важливим етапом у плануванні туристичної галузі на національному та регіональному рівнях, а також у поліпшенні

організації регіональних туристично-рекреаційних комплексів. Однак реальна проблема полягає у визначенні єдиної методології оцінки потенціалу туризму, оскільки в туризмі беруть участь підприємства різних секторів економіки, тому важко визначити доходи від туристів. Проте, всебічна оцінка туристичних ресурсів забезпечить об'єктивну і динамічну базу даних про стан і характеристики туристичних ресурсів, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню ефективності програм розвитку туризму і зниження витрат на збір інформації.

Для успішного розвитку туристичної галузі необхідно мати належну туристичну інфраструктуру, яка забезпечує логістичний елемент туризму і відповідає потребам туристів. Туристична інфраструктура є важливим елементом ефективного використання рекреаційних ресурсів на туристичних об'єктах.

У сучасних ринкових умовах дуже важливо створити ефективну інфраструктуру туристичного ринку. Ефективна туристична інфраструктура є важливим фактором формування конкурентоспроможної індустрії внутрішнього туризму на світовому рівні.

Таким чином, можна зробити висновок, що туристська інфраструктура України, особливо Полтавської області, задовольняє туристські потреби населення і представлена матеріальними об'єктами, в тому числі матеріально-технічною базою функціональних і економічних структур. Туристична інфраструктура також може включати природні об'єкти, історичні місця, музеї та інші визначні пам'ятки. Рекреаційні ресурси туристичної інфраструктури мають особливе значення для розвитку всієї туристичної галузі.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Соціально-економічний розвиток Полтавської області

Полтавська область відіграє важливу роль в економіці України. Розташована в центрі України, область має сприятливі географічні умови, які полегшують взаємодію з іншими регіонами та сусідніми країнами. Завдяки багатим запасам нафти, природного газу та мінеральних ресурсів Полтавська область є важливим джерелом енергетичної сировини для внутрішнього ринку, що підвищує енергетичну незалежність України та зменшує її залежність від імпорту.

Полтавська область також має добре розвинену транспортну інфраструктуру, включаючи залізничні, автомобільні та трубопровідні мережі. Це забезпечує ефективні вантажні перевезення, особливо в сільськогосподарському та промисловому секторах, а також міжнародні перевезення. Транспортна мережа регіону сприяє ефективному переміщенню товарів і послуг та підвищує швидкість і якість логістичних процесів на національному рівні. Як результат, Полтавська область стала важливим центром торгівлі та транспортування товарів, підтримуючи стабільність національної економіки.

Сучасні інвестиційні проекти та ініціативи, реалізовані в регіоні, значно підвищили його конкурентоспроможність. Національні та місцеві органи влади активно працюють над залученням інвестицій у такі сфери, як туризм, екологічно чисті технології, модернізація інфраструктури та розвиток малого і середнього бізнесу. Це сприяє сталому розвитку регіону, підвищенню якості життя та зменшенню соціальної нерівності. Полтавщина має великий потенціал для залучення іноземних інвестицій, що може позитивно вплинути на економічне зростання регіону в цілому.

Соціальний вимір розвитку регіону також є важливим елементом ролі області в національному контексті. Освіта, охорона здоров'я та реалізація соціальних програм, спрямованих на підтримку молоді та вразливих груп

населення, сприяють розвитку людського капіталу. Це створює сприятливі умови для економічного зростання, оскільки основою сталого економічного розвитку є кваліфіковане та здорове населення. Соціально-економічні досягнення Полтавської області слугують прикладом для інших регіонів України та демонструють, як соціальна політика може сприяти економічній стабільності.

Соціально-економічний розвиток Полтавської області впливає на добробут її мешканців та сприяє зростанню ВВП країни. Стабільний економічний розвиток регіону створює сприятливі умови для розвитку бізнесу, залучення інвестицій та підвищення середньої заробітної плати. Високий рівень зайнятості та економічної активності населення регіону підтримує економічну стабільність як на місцевому, так і на національному рівні та покращує загальний рівень життя населення.

Таблиця 2.1 - Основні економічні показники Полтавської області

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Приріст 2020-2023 років, %
Валовий регіональний продукт (ВРП), млрд грн	80,5	85,0	88,2	90,0	+11.18
Зростання ВРП, %	2.1	2.8	1.5	1.8	+8.2
Рівень зайнятості, %	63.2	62.5	61.8	62.0	-1.90
Рівень безробіття, %	8.9	8.4	9.1	8.5	-4.49
Середня заробітна плата, грн	11,500	12,300	13,200	14,000	+21.74
Обсяги інвестицій, млрд грн	10.5	12.0	9.8	11.0	+4.76

У наведеній таблиці представлені ключові економічні показники Полтавської області, які дозволяють оцінити її соціально-економічний розвиток за останні кілька років. Валовий регіональний продукт (ВРП) є основним індикатором економічної активності в регіоні, демонструючи загальний обсяг

виробництва товарів і послуг. За період з 2020 по 2023 рік можна спостерігати помірне зростання ВРП, що свідчить про стабільний економічний розвиток області, хоча темпи зростання дещо уповільнилися в 2022 році. Цей спад може бути пов'язаний з економічними викликами та внутрішніми факторами, що вплинули на бізнес-середовище та промислове виробництво.

Рівень зайнятості та безробіття в Полтавській області залишався відносно стабільним, проте коливання в останні роки свідчать про наявність певних проблем на ринку праці, зокрема збільшення рівня безробіття у 2022 році. Зростання середньої заробітної плати є позитивною тенденцією, яка може вказувати на поступове поліпшення умов праці та рівня доходів населення. Обсяги інвестицій демонструють зацікавленість інвесторів у розвитку економіки регіону, що є важливим фактором для розширення інфраструктури та підвищення економічної активності. Інвестиційні показники свідчать про поступове відновлення після спаду, що позитивно впливає на загальний соціально-економічний стан області.

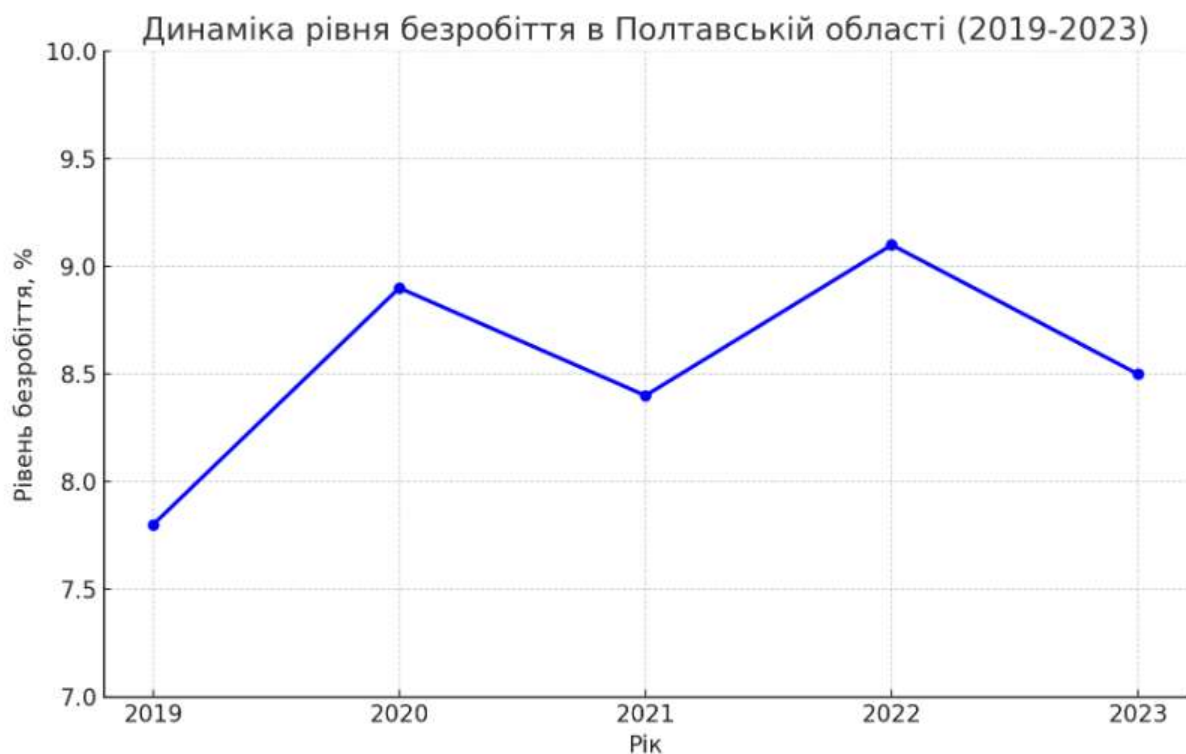

Рис. 2.1 – Динаміка рівня безробіття в Полтавській області

*Джерело: розроблено автором

На графіку представлена динаміка рівня безробіття в Полтавській області за останні п'ять років, зокрема з 2019 до 2023 року. Загалом, рівень безробіття демонструє коливання, зростаючи в кризовий 2020 рік і досягаючи піку в 2022 році (9.1%), після чого трохи знижується в 2023 році до 8.5%. Такі коливання відображають реакцію регіону на економічні та соціальні зміни, пов'язані як із внутрішніми економічними процесами, так і з зовнішніми впливами.

У 2020 році значне зростання рівня безробіття може бути пов'язане з економічними викликами, включаючи світову пандемію, яка негативно вплинула на ринок праці в Україні та на Полтавщині зокрема. У 2021 році рівень безробіття дещо стабілізувався завдяки відновленню економічної діяльності та поступовому поліпшенню умов праці. У 2022 році знову відбулося зростання безробіття, що, ймовірно, стало наслідком економічної нестабільності та впливу зовнішніх факторів, таких як військовий конфлікт і загальні економічні труднощі.

Причини цих тенденцій включають низку факторів, таких як державна політика, економічна ситуація та соціальні аспекти. Державні програми підтримки зайнятості в певній мірі допомогли зменшити негативний вплив на ринок праці, але через складні зовнішні обставини досягти повного відновлення не вдалося. Економічна ситуація в Україні та глобальні події також спричинили зниження економічної активності, що позначилось на рівні зайнятості в Полтавській області.

Соціальні фактори, такі як демографічні зміни та міграція робочої сили, також мали вплив на ринок праці. Через зменшення кількості економічно активного населення внаслідок трудової міграції, ситуація з зайнятістю та безробіттям є складнішою. Додатково, внутрішня міграція спричиняє зміну структури ринку праці, що потребує адаптації економіки до нових умов.

На графіку показано структуру економіки Полтавської області, де аграрний сектор, промисловість і сфера послуг займають відповідно 30%, 45% і 25%. Найбільшу частку займає промисловість, що пояснюється розвиненими галузями видобувної, переробної та машинобудівної промисловості. Завдяки

багатим природним ресурсам, промисловий сектор є одним із ключових напрямів економічного розвитку області, забезпечуючи стабільні доходи та значну кількість робочих місць.

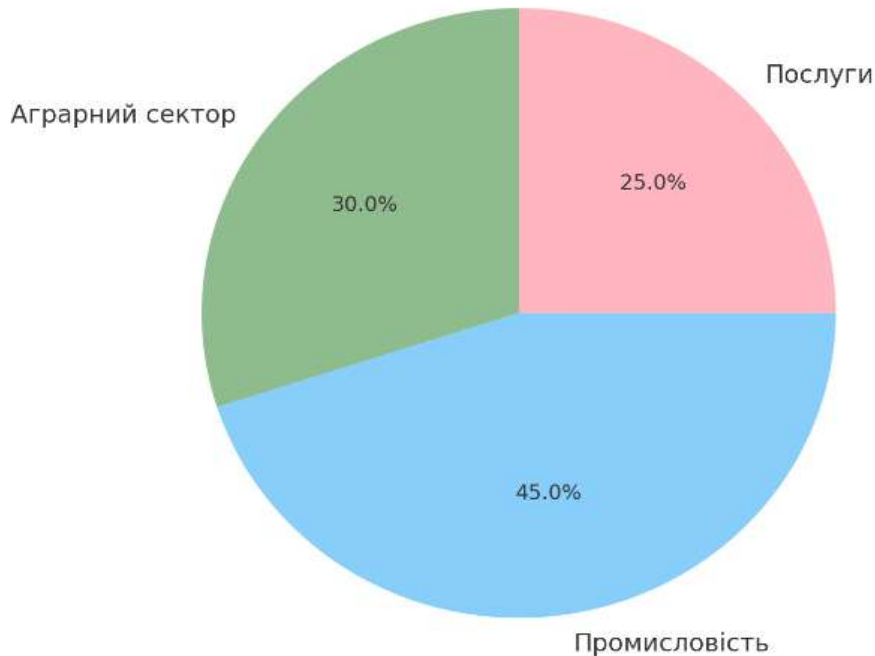

Рис. 2.2 – Структура економіки Полтавської області

*Джерело: розроблено автором

Аграрний сектор також відіграє важливу роль у структурі економіки області, займаючи 30%. Полтавщина славиться своєю сільськогосподарською продукцією, зокрема зерновими культурами, цукровим буряком та іншими аграрними товарами, що формує вагомую частину валового регіонального продукту. Сектор послуг представлений відносно менше, але поступово розвивається завдяки зростанню попиту на туристичні та ділові послуги, що також робить його важливим компонентом економічного зростання регіону.

Сільське господарство Полтавської області відзначається високою продуктивністю завдяки родючим ґрунтам та інноваційним методам ведення аграрного виробництва. Зернові культури, цукровий буряк, соняшник, молочна та м'ясна продукція є важливими експортними товарами регіону. Це дозволяє Полтавщині активно брати участь у національному експорті сільськогосподарських товарів і залучати інвестиції в розвиток

агропромислового комплексу. Завдяки підтримці місцевої влади, аграрний сектор стає все більш технологічно розвиненим, що сприяє підвищенню якості та обсягів продукції.

Сфера послуг, хоч і займає меншу частку в структурі економіки області, поступово розширюється завдяки збільшенню попиту на фінансові, транспортні та туристичні послуги. Полтавська область має великий потенціал для розвитку внутрішнього туризму завдяки культурним і природним пам'яткам, що приваблює туристів та сприяє створенню нових робочих місць у цій сфері. Крім того, розвиток сфери послуг стимулюється зростанням малого і середнього бізнесу, що позитивно впливає на економічну стабільність і сприяє підвищенню рівня добробуту місцевого населення.

Основними факторами, які вплинули на соціально-економічний розвиток Полтавської області, є інвестиції, державна політика та економічні реформи. Інвестиції, зокрема в інфраструктуру та аграрний сектор, забезпечили зростання продуктивності та покращення умов для бізнесу. Державна політика, спрямована на підтримку малих і середніх підприємств, а також програми децентралізації позитивно вплинули на розвиток економіки регіону. Економічні реформи, проведені у сфері податкового та інвестиційного клімату, створили сприятливі умови для залучення внутрішніх та іноземних інвестицій.

Таблиця 2.2 - Опис основних факторів, що вплинули на розвиток

Фактор	Опис впливу
Інвестиції	Інвестиції в туристичну інфраструктуру, такі як будівництво готелів, розвиток транспортної мережі, розширення аеропортів та будівництво розважальних центрів, сприяють покращенню якості обслуговування та збільшенню потоку туристів. Чим більше фінансових вливань у галузь, тим швидше розвивається туристична інфраструктура та підвищується її конкурентоздатність.
Політика	Політична стабільність і урядові ініціативи, зокрема зниження бюрократичних перепон і спрощення візового режиму, можуть стимулювати розвиток туризму. Стабільність у регіоні також забезпечує туристам впевненість у безпеці подорожей.
Економічні реформи	Реформи, спрямовані на розвиток малого і середнього бізнесу, створюють можливості для місцевих підприємців у туристичній сфері, таких як кафе, екскурсійні агентства, хостели та ремісничі ринки. Також зниження податкового навантаження на туризм сприяє залученню більшої кількості туристів за рахунок конкурентніших цін.

Продовження таблиці 2.2

Маркетинг та промоція	Активні маркетингові кампанії на міжнародному ринку підвищують впізнаваність туристичного регіону або країни. Використання соціальних мереж, участь у туристичних виставках, підтримка бренду країни/регіону та створення привабливих пропозицій (як от фестивалі, спортивні події, тематичні екскурсії) підвищують привабливість регіону для потенційних відвідувачів.
Технологічний прогрес	Впровадження сучасних технологій, таких як онлайн-букінг, інформаційні системи для туристів, мобільні додатки та безконтактні платежі, полегшують планування подорожей і роблять процес перебування більш зручним та комфортним для туристів.
Соціально-культурні фактори	Зростання інтересу до автентичних культурних та природних туристичних ресурсів спонукає країни розвивати культурний, етнографічний, екотуризм. Програми розвитку культурної спадщини, збереження традицій та залучення місцевих громад до туристичної діяльності також позитивно впливають на туристичний потік.
Екологічна стійкість	Зростання глобального інтересу до екологічно стійкого туризму, що не шкодить довкіллю та підтримує місцеву флору та фауну, стимулює розвиток еко-туристичних проєктів, що приваблюють свідомих туристів. Країни інвестують у збереження природних ресурсів і впроваджують екологічні стандарти для туристичних операторів та готелів.

Таблиця відображає основні фактори, що впливають на розвиток туристичної галузі. Інвестиції забезпечують матеріальну базу для розвитку інфраструктури, що є критично важливим для привабливості туристичних напрямків. Державна політика, яка сприяє спрощенню візових процедур, стабільності й безпеці, також відіграє важливу роль, оскільки туристи надають перевагу безпечним і стабільним регіонам. Економічні реформи, зокрема заходи щодо підтримки малого та середнього бізнесу, дають можливість місцевим підприємцям розвивати туристичний сервіс, підвищуючи загальну привабливість регіону та створюючи нові робочі місця.

Інші фактори, як-от маркетинг і технологічний прогрес, сприяють залученню туристів і спрощенню організації подорожей. Використання технологій у вигляді онлайн-букінгу, інформаційних додатків і безконтактних платежів робить перебування туристів більш комфортним, а промоція на міжнародному рівні допомагає підвищити інтерес до країни або регіону. Соціально-культурні фактори, включаючи розвиток культурного й екологічного туризму, приваблюють туристів, які цікавляться автентичністю та природою.

Нарешті, екологічна стійкість стала важливим елементом розвитку туризму, оскільки все більше мандрівників віддають перевагу екологічно чистим і відповідальним формам відпочинку, що позитивно позначається на довготривалому розвитку галузі.

Попри досягнення, Полтавська область стикається з рядом проблем, які уповільнюють її розвиток. Відтік населення, особливо молоді, залишається однією з найбільших перешкод, що впливає на ринок праці та демографічний баланс. Низький рівень інвестицій у певних галузях, таких як туризм та інноваційні технології, обмежує можливості регіону в диверсифікації економіки. Також інфраструктура, особливо дорожня та комунальна, потребує модернізації, оскільки старіння інфраструктурних об'єктів негативно позначається на якості життя населення.

На даний момент Полтавська область демонструє стабільний, хоча й неоднорідний розвиток, який відповідає загальнодержавним тенденціям. Регіон має сильний економічний фундамент завдяки своїм природним ресурсам та розвинутим галузям, що дозволяє очікувати подальшого зростання. Перспективи соціально-економічного розвитку області значною мірою залежатимуть від здатності подолати існуючі виклики, збільшити інвестиції у критичні галузі та модернізувати інфраструктуру.

2.2. Оцінка обсягу туристичних потоків Полтавської області

Оцінка туристичних потоків у Полтавській області має велике значення для визначення її потенціалу як привабливого регіону для туризму в Україні. Полтавщина відома своєю багатою історико-культурною спадщиною, зокрема, унікальними пам'ятками козацької культури, музеями, природними заповідниками й місцями, пов'язаними з життям видатних українських діячів. Це приваблює туристів, зацікавлених в етнографії, культурному та історичному надбанні України, а також у природних ландшафтах, які тут збереглися у відносно недоторканому вигляді. Таким чином, оцінка кількості туристів, що

відвідують область, допомагає виявити найбільш популярні напрямки й об'єкти, а також визначити напрями для подальшого розвитку галузі.

При оцінці обсягу туристичних потоків враховується статистика за кількома параметрами, включаючи відвідуваність готелів, санаторіїв, продаж квитків до музеїв та інших туристичних об'єктів. Також важливо враховувати сезонні коливання, які значно впливають на потік туристів. Літній період і національні свята зазвичай приносять більше туристів завдяки святковим заходам і хорошим погодним умовам. Державна служба статистики України, а також місцеві органи управління туризмом щороку публікують дані про кількість туристів, яка дозволяє оцінювати зміни в динаміці відвідувань області.

Важливим аспектом для розуміння обсягу туристичних потоків є аналіз структури цих потоків, зокрема розподіл між внутрішнім і міжнародним туризмом. Значна частина відвідувачів Полтавської області — це внутрішні туристи з інших регіонів України. Внутрішній туризм у Полтавщині останніми роками активно зростає, оскільки місцеві мандрівники все частіше віддають перевагу подорожам по Україні. Відсутність потреби у візах і зручне транспортне сполучення роблять Полтавщину доступною для українців із сусідніх областей.

Полтавська область також має перспективи для збільшення обсягів туристичних потоків через розвиток таких напрямів, як сільський, культурний та екологічний туризм. Сільський туризм, зокрема, є актуальним у контексті популяризації екологічно чистих територій, що може приваблювати сімейних туристів і молодь. Крім того, місцеві громади активно підтримують збереження автентичності своїх територій, що додає Полтавщині особливої привабливості для тих, хто цікавиться етнографією. Екологічний туризм, що включає подорожі до природних заповідників і національних парків, теж сприяє розвитку області як туристичної локації.

Таблиця 2.3 - Статистика відвідувань туристичних об'єктів Полтавської області 2023 року

Категорія об'єктів	Сезон	Кількість відвідувачів (тис.)	Динаміка з попереднім роком (%)	Примітки
Готелі та інші заклади розміщення	Зима	15	+5%	Зростання відвідувань через святковий сезон
	Весна	20	+7%	Популярність весняних екскурсій
	Літо	45	+10%	Пік сезону завдяки відпочинку та відпусткам
	Осінь	18	+4%	Стабільна кількість бізнес-туристів
Санаторії та оздоровчі центри	Зима	12	+2%	Лікування та зимові програми
	Весна	18	+6%	Весняні тури на оздоровлення
	Літо	30	+12%	Популярні літні оздоровчі тури
	Осінь	15	+3%	Післялітнє лікування
Музеї та культурні об'єкти	Зима	10	+3%	Популярні під час зимових свят
	Весна	16	+6%	Весняні екскурсії та освітні поїздки
	Літо	25	+8%	Високий інтерес у сезон відпусток
	Осінь	14	+5%	Освітні тури на початку навчального року
Природні та рекреаційні зони	Зима	5	+2%	Обмежена відвідуваність узимку
	Весна	15	+10%	Пік відвідувань у сезон цвітіння
	Літо	40	+15%	Пік сезону для відпочинку на природі
	Осінь	20	+8%	Осінні фестивалі та подорожі

Таблиця відображає дані відвідуваності туристичних об'єктів Полтавської області за 2023 рік з урахуванням сезонних коливань. Вона охоплює чотири основні категорії: готелі та інші заклади розміщення, санаторії й оздоровчі центри, музеї та культурні об'єкти, а також природні й рекреаційні зони. Дані показують, що найбільший туристичний потік спостерігається в літній сезон, коли зростає кількість відвідувачів завдяки відпусткам і кращим погодним умовам. Наприклад, готелі та природні об'єкти мають максимальне завантаження влітку, коли відвідувачі планують подорожі для відпочинку на

природі та участі у культурних заходах. Музеї й культурні об'єкти також приваблюють значну кількість туристів улітку, хоча весною та восени їхня популярність теж залишається високою, зокрема через освітні екскурсії.

Санаторії й оздоровчі центри демонструють більш рівномірний попит протягом року, з невеликим зростанням у весняний та літній періоди, коли відвідувачі прагнуть відновлення здоров'я після зимового періоду. Природні зони, як очікується, мають найвищу відвідуваність у теплі сезони, коли туристи надають перевагу екологічному та активному відпочинку на свіжому повітрі. Зимом спостерігається найнижчий рівень відвідувань у більшості категорій, окрім санаторіїв, які залишаються популярними завдяки зимовим оздоровчим програмам. Таблиця дозволяє виявити тенденції попиту за сезонами та категоріями, що може слугувати основою для стратегічного планування розвитку туристичної інфраструктури й просування Полтавської області як туристичного напрямку.

Таблиця 2.4 – Туристичні потоки Полтавської області за останні 5 років

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами	Іноземні туристи	Туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	Внутрішні туристи
2019	32007	1491	28392	2124
2020	36847	80	35739	1028
2021	28500	150	20000	8350
2022	15400	15	12450	2935
2023	20900	84	11800	9016

Таблиця 2.4 демонструє динаміку туристичних потоків у Полтавській області за останні 5 років, зокрема кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, а також розподіл туристів на іноземних,

громадян України, які виїжджали за кордон, і внутрішніх туристів. З аналізу видно, що у 2019 році спостерігався високий рівень туристичної активності, зокрема 32007 обслужованих туристів, з яких значна частка були українцями, які виїжджали за кордон. У 2020 році кількість іноземних туристів різко знизилась до 80 осіб, що, ймовірно, є наслідком пандемічних обмежень, але водночас дещо збільшилась кількість внутрішніх туристів, які обирали відпочинок у межах України.

У наступні роки спостерігається повільне відновлення туристичних потоків. У 2021 році значно зросла кількість внутрішніх туристів (8350 осіб), а також відновився інтерес серед іноземних туристів. У 2022 році загальна кількість обслужованих туристів залишалася на низькому рівні (15400 осіб), але вже у 2023 році показники почали зростати, досягнувши 20900 туристів, з яких 9016 — внутрішні туристи. Ця тенденція свідчить про поступове відновлення туризму в Полтавській області, зокрема завдяки збільшенню внутрішніх туристичних поїздок, що може бути пов'язано з розвитком місцевої інфраструктури й популяризацією регіональних подорожей.

Полтавська область має різноманітні види транспорту для зручності туристів. Туристи можуть користуватися залізничним, автомобільним та річковим транспортом, а також мережею трубопроводів для вантажних перевезень. Основними видами пасажирського транспорту є автомобільний транспорт, електротранспорт та залізниця, які добре обслужовують туристів. Регіон має добре розвинену інфраструктуру, включаючи туристичні інформаційні центри, які надають туристам інформацію про визначні пам'ятки та можливості для розваг. У Полтавській області функціонує 12 туристичних інформаційних центрів, п'ять з них - у місті Полтава.

За даними Департаменту культури і туризму Полтавської обласної державної адміністрації, станом на 11 листопада 2022 року в області функціонує 94 готелі різного рівня комфортності. З них 44 готелі мають офіційний статус і зареєстровані в системі статистики. Загальна кількість готельних номерів в області становить 1100, що є достатнім потенціалом для розміщення туристів.

Рис. 2.3 - Транспортна інфраструктура Полтавщини

*Джерело: Полтавський регіональний центр з інвестицій та розвитку [19]

Рисунок 2.3 відображає транспортну інфраструктуру Полтавської області. Карта відображає основні автомобільні, залізничні та авіаційні маршрути, що перетинають регіон. Головні автомагістралі включають шлях Київ – Харків (маршрут Е40), який проходить через центр області, та магістраль Полтава – Слобожанське (автодорога Е584). Вказано, що загальна довжина доріг у регіоні становить 8885,5 км. Крім того, зазначено, що в області розташований один аеропорт, який відіграє важливу роль для повітряного сполучення.

На карті також зазначено міжнародний транспортний коридор «Європа – Азія», який проходить через Полтавщину, сприяючи транзиту товарів і послуг між цими континентами. Залізнична мережа становить 853 км і охоплює ключові населені пункти. Умовні позначення на схемі дозволяють легко відрізнити автошляхи, залізниці та аеропорт, що полегшує візуальне сприйняття інформації. Така транспортна структура має важливе значення для економіки області та розвитку туризму, оскільки забезпечує зручний доступ до регіону та його пам'яток.

Полтавська область має різноманітні туристичні ресурси, які приваблюють різні категорії відвідувачів. Основні об'єкти можна умовно розділити на кілька

категорій відповідно до їхнього призначення та типу туристів, яких вони приваблюють.

Таблиця 2.5 - відвідуваність основних туристичних зон Полтавської області

№	Туристичний об'єкт	Тип туристів	Основна категорія	Середня кількість відвідувачів на рік
1	Меморіальний комплекс «Поле Полтавської битви»	Культурно-освітні	Історичний туризм	5600
2	Музей-садиба Івана Котляревського	Культурно-освітні	Історичний туризм	4000
3	Курорт Миргород	Рекреаційні	Оздоровчий туризм	10000
4	Ландшафтний парк «Кременчуцькі плавні»	Рекреаційні, екологічні	Природний туризм	3500
5	Спасо-Преображенський собор	Паломницькі	Релігійний туризм	7000
6	Фестиваль «Полтавська галушка»	Подієві туристи, гастрономічні	Подієвий туризм	5000
7	Полтавський краєзнавчий музей	Культурно-освітні	Музейний туризм	4500

Таблиця відвідувань основних туристичних зон Полтавської області демонструє різноманітність об'єктів та категорій туристів, які відвідують регіон. Найпопулярнішим об'єктом є курорт Миргород, що приваблює близько 10 тисяч відвідувачів щороку завдяки своїм оздоровчим послугам. Культурно-освітні

туристи в основному обирають історичні пам'ятки, зокрема Меморіальний комплекс «Поле Полтавської битви» та музей-садибу Івана Котляревського, які разом щорічно відвідують понад 10 тисяч осіб. Це свідчить про високий попит на культурно-історичні локації серед українських та іноземних туристів.

Інші категорії туристів обирають Полтавщину для екологічного, релігійного та подієвого туризму. Наприклад, Спасо-Преображенський собор щорічно приваблює близько 7 тисяч паломників, а ландшафтний парк «Кременчуцькі плавні» популярний серед екологічних туристів. Відвідуваність фестивалю «Полтавська галушка» та Полтавського краєзнавчого музею вказує на зацікавленість подієвими заходами та культурними об'єктами. Таким чином, таблиця ілюструє широкий спектр туристичних інтересів, підкреслюючи потенціал Полтавської області як привабливого регіону для різних видів туризму.

Існують значні виклики для розвитку туристичного сектору, серед яких відсутність сприятливого іміджу України в цілому та Полтавської області зокрема. Ці фактори негативно впливають на сприйняття регіону як привабливого місця для відпочинку. Крім того, відсутність необхідних промоційних заходів та низька поінформованість споживачів також є важливими перешкодами для успішного просування туристичних продуктів.

Однак найважливішим фактором, що обмежує розвиток туризму та інвестиційну привабливість Полтавської області, є недостатній розвиток житлово-комунальної інфраструктури в районних центрах та населених пунктах. Відсутність каналізаційних систем, очисних споруд та газифікації для опалення в деяких населених пунктах є перешкодою для інвесторів, які розглядають можливість інвестування в туристичний сектор Полтавської області. Тому ці питання є надзвичайно важливими і потребують подальшого вирішення на місцевому рівні.

Частка надання послуг у Полтавській області порівняно з Україною в цілому становила 1,43% та 0,75% у 2022 році порівняно з 1,65% та 0,7% (середньорічний показник) відповідно. Це свідчить про те, що хоча регіон і

збільшив обсяг послуг порівняно з попереднім роком, його частка в загальноукраїнському ринку суттєво зменшилася, а рівень продажів послуг в Україні продовжує покращуватися.

Таблиця 2.6 - Кількість реалізованих послуг поквартально в Полтавській області

	Рік	Обсяг реалізованих послуг, тис.грн	У т.ч. реалізовано послуг населенню, тис.грн	квартал	Частка в обсязі України, %
Тимчасове розміщення, організація харчування	2020	91453.7	47275.4	3	1.6
	2022	133772.2	95553.1	4	1.9
	2022	152487.1	114657.0	1	1.5
	2022	109537.2	88046.7	2	1.7
	2022	98512.6	80090.4	3	1.1
	2022	119456.3	82502.7	4	1.5
	2023	142154.8	106715.1	1	1.6
	2023	165874.9	103212.4	2	1.8
	2023	38670.2	21679.6	3	0.8
	2023	15793.5	7217.1	4	0.7
Мистецтво, спорт, розваги, відпочинок	2020	8363.1	5432.3	3	0.5
	2020	8750.1	5532.9	4	0.9
	2022	8116.7	5360.5	1	0.6
	2022	15390.6	8437.8	2	0.9
	2022	10994.6	6361.2	3	0.4
	2022	10144.2	5839.5	4	0.4
	2023	15224.1	6348.5	1	0.9
	2023	14959.9	9031.1	2	1.1
	2023	6244.5	3598	3	0.4
2023	1266	621.4	4	0.3	

*Джерело: розроблено автором за матеріалами: [55]

Аналіз ринку ресторанного господарства та послуг Полтавської області також показав стійку тенденцію до скорочення кількості закладів ресторанного господарства. Це значною мірою пов'язано з об'єднанням підприємств, збільшенням потужностей та якості обслуговування, а також зменшенням

кількості потенційних клієнтів через скорочення чисельності населення та купівельної спроможності.

Для подолання цих викликів у 2022 році було прийнято Стратегію розвитку туризму та курортів Полтавської області на 2022-2031 роки. Стратегія визначає пріоритетні напрямки довгострокового розвитку туризму в регіоні, серед яких освіта, події, діловий та сільський зелений туризм. Крім того, до цих напрямів слід додати лікувально-оздоровчий та спортивний туризм, які мають високу соціальну значущість, популярність та ресурсний потенціал.

Таблиця 2.7 - Проблеми та перспективи розвитку туристичних потоків Полтавської області

Категорія	Проблеми	Перспективи розвитку
Інфраструктура	<ul style="list-style-type: none"> - Недостатній рівень розвитку транспортної інфраструктури (стан доріг, нестача маршрутів громадського транспорту). - Відсутність сучасних готелів і якісних місць розміщення для туристів середнього та високого сегментів. 	<ul style="list-style-type: none"> - Будівництво нових готелів та покращення існуючих місць розміщення. - Ремонт і модернізація доріг, створення нових маршрутів.
Маркетинг і промоція	<ul style="list-style-type: none"> - Низький рівень популяризації туристичних об'єктів у національних та міжнародних ЗМІ. - Недостатнє фінансування програм маркетингу регіону. 	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток бренду Полтавської області як туристичного центру. - Активніша присутність у соціальних мережах і міжнародних виставках.
Екологія та ресурси	<ul style="list-style-type: none"> - Забруднення природних рекреаційних зон через недотримання екологічних стандартів. - Обмежені ресурси для розвитку природного туризму. 	<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження екологічно чистих технологій для захисту природних ресурсів. - Розвиток екотуризму з мінімальним впливом на природу.
Кадровий потенціал	<ul style="list-style-type: none"> - Брак кваліфікованих кадрів у сфері туризму та гостинності. - Високий рівень міграції молодих фахівців. 	<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження програм підготовки і підвищення кваліфікації кадрів. - Співпраця з навчальними закладами для залучення молодих спеціалістів.
Технологічне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> - Відсутність цифрових туристичних сервісів, недостатнє впровадження нових технологій. - Брак якісних веб-ресурсів і мобільних додатків для туристів. 	<ul style="list-style-type: none"> - Розробка мобільних додатків для полегшення планування маршрутів і бронювання послуг. - Впровадження цифрових турів та інтерактивних карт.

		Продовження таблиці 2.7
Законодавча база	- Недосконале законодавче регулювання у сфері туризму. - Бюрократичні труднощі для інвесторів у туристичну галузь.	- Удосконалення законодавства з урахуванням сучасних потреб галузі. - Спрощення умов для залучення інвестицій у туристичний сектор.
Сезонність	- Нерівномірний потік туристів у різні сезони, особливо низький попит в зимовий період.	- Розвиток зимового туризму, включаючи відкриття зимових атракцій. - Розробка заходів для приваблення туристів у міжсезоння.

Таблиця відображає основні проблеми та перспективи розвитку туристичних потоків у Полтавській області, які охоплюють ключові аспекти інфраструктури, маркетингу, екології, кадрів, технологічного забезпечення, законодавства та сезонності. Серед головних проблем — недостатній розвиток транспортної та готельної інфраструктури, що ускладнює приїзд та розміщення туристів. Недостатня популяризація Полтавщини у національних та міжнародних медіа також знижує впізнаваність регіону. Екологічні виклики, такі як забруднення природних зон, та обмежені ресурси для розвитку природного туризму створюють додаткові перешкоди. Крім того, існує проблема з браком кваліфікованих кадрів у сфері туризму, що зумовлена міграцією молодих фахівців та недостатнім рівнем підготовки кадрів.

Незважаючи на ці виклики, Полтавська область має значні перспективи для розвитку туристичної галузі. Розвиток інфраструктури, зокрема ремонт доріг і будівництво нових готелів, дозволить підвищити привабливість регіону для туристів. Активна промоція туристичних ресурсів у соціальних мережах та участь у міжнародних виставках допоможе популяризувати Полтавщину. Важливими перспективами є також впровадження цифрових технологій, зокрема мобільних додатків і інтерактивних карт, а також розвиток екотуризму для захисту природних ресурсів. Удосконалення законодавства та спрощення умов для залучення інвестицій можуть створити сприятливі умови для довгострокового розвитку туристичної галузі в регіоні.

2.3. Оцінка туристичного потенціалу Полтавської області

Туристична галузь у Полтаві приваблює туристів з усього світу і має великий потенціал для розвитку завдяки своїм природним ресурсам та багатій історико-культурній спадщині. Також є численні заповідники та природні парки, що приваблюють екотуристів.

Окремо слід виділити подієвий туризм, який поступово стає популярним у Полтавській області. Щорічні фестивалі, як-от «Полтавська галушка», а також святкування історичних подій і традиційних українських свят приваблюють відвідувачів з різних куточків країни. Подієвий туризм є перспективним напрямком, оскільки він сприяє зростанню туристичних потоків у певні періоди року, що, в свою чергу, підтримує місцеву економіку та стимулює розвиток інфраструктури.

Полтавщина також має значний потенціал для розвитку сільського туризму. Сільські садиби, автентичні українські села та можливість доторкнутися до національних традицій і культурних звичаїв роблять цей вид туризму привабливим для міських жителів, особливо сімей з дітьми та іноземних туристів. Сільський туризм дозволяє не тільки насолодитися природою та сільським укладом життя, а й підтримує місцевих жителів та сприяє розвитку малих підприємств.

Полтавська область є одним із регіонів України, що має значний туристичний потенціал завдяки своєму історико-культурному спадку, природним ресурсам та розвиненій рекреаційній інфраструктурі.

Географічне розташування області, її багаті природні та історичні пам'ятки роблять Полтавщину привабливим місцем для різних видів туризму, зокрема культурно-історичного, оздоровчого, екологічного та подієвого. Дослідження туристичного потенціалу регіону дозволяє виділити основні напрямки, на яких слід зосередити увагу для подальшого розвитку туристичної галузі та залучення інвестицій.

Однак, на сьогоднішній день туристичний ринок у Полтавській області не

набув значного розвитку через відсутність належної інфраструктури, яка б відповідала сучасним запитам туристів.

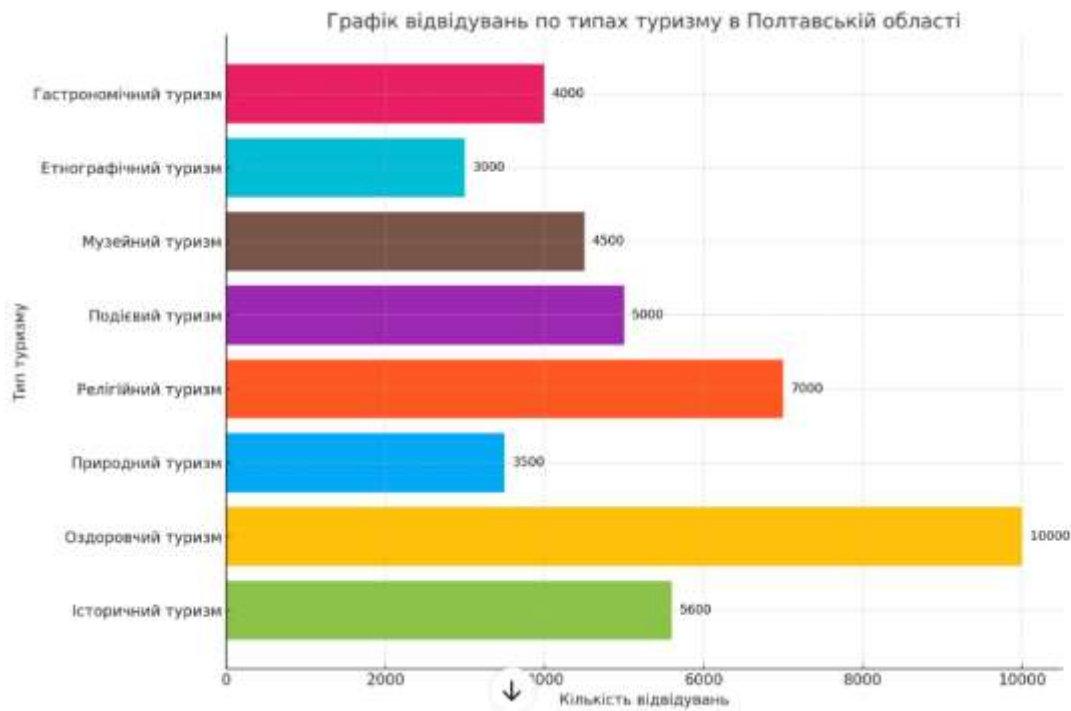

Рис. 2.4 – Графік відвідувань по типах туризму в Полтавській області

*Джерело: розроблено автором

Однією з проблем, пов'язаних з туристичною інфраструктурою, є брак кваліфікованих працівників у готелях, ресторанах та інших туристичних об'єктах. Для забезпечення належного рівня обслуговування необхідна якісна підготовка та перепідготовка кадрів. Також важливо враховувати потреби та вимоги сучасних туристів, такі як комфорт та безпека. Необхідно створювати туристичні об'єкти, які відповідають сучасним стандартам і вимогам, таким як комфортне розміщення та безпечний транспорт.

Таким чином, відсутність належної туристичної інфраструктури серйозно впливає на розвиток туризму в Полтавській області. Вирішити цю проблему можна шляхом залучення інвестицій та державної підтримки, роботи з підприємцями та інвесторами, забезпечення якісного навчання персоналу готелів, ресторанів та інших туристичних об'єктів.

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є створення сприятливих умов для залучення інвестицій в регіон. Для досягнення цієї мети необхідно створити

спеціальну інвестиційну програму, яка б сприяла інвесторам у реалізації проектів, спрямованих на розвиток туризму в Полтавській області.

Для надання якісних туристичних послуг важливим є підвищення кваліфікації персоналу, який працює в готелях, ресторанах та інших об'єктах туристичної інфраструктури. Для досягнення належного рівня надання туристичних послуг необхідно розробити спеціальні програми навчання та перепідготовки персоналу. Крім того, необхідне також добре розуміння потреб і вимог сучасних туристів щодо комфорту та безпеки. Тому створення нових туристичних об'єктів, які відповідають сучасним стандартам і вимогам, є важливим кроком. Такий підхід стосується не лише готелів та ресторанів, а й транспортних та розважальних об'єктів.

Брак якісних готелів та хостелів є ще однією проблемою, яка обмежує туристів у пошуку комфортного та зручного житла. Крім того, покращення дорожньої та транспортної інфраструктури є ще однією нагальною проблемою в регіоні.

Реклама є ще одним ключовим фактором для успішного розвитку туризму. Полтавська область має нижчий рівень рекламної активності порівняно з іншими регіонами України, що обмежує можливості для розвитку туризму. Тому існує потреба в активному просуванні туристичних продуктів Полтавської області як всередині України, так і за її межами. Для досягнення цієї мети слід розробити маркетингову стратегію, виготовити промоційні матеріали та залучити впливових людей у туристичній сфері, таких як тревел-блогери та журналісти.

Варто також враховувати екологічну складову розвитку туризму, оскільки велика кількість туристів може мати негативний вплив на природне середовище. Тому важливо розробити екологічно дружній підхід до розвитку туризму, спрямований на захист природних ресурсів регіону.

Сьогодні природні території Полтавської області потерпають від значного забруднення та екологічного дисбалансу, спричиненого туристичним потоком. Проблема неналежної утилізації відходів туристами є однією з найважливіших проблем. Це стосується як популярних туристичних об'єктів, так і віддалених

природних територій, де часто залишають пластикові пляшки, рекламу харчових продуктів, паперові рушники та інше сміття. Це призводить до забруднення навколишнього середовища та руйнування природних екосистем.

Пожежі в лісах і на луках також є проблемою, спричиненою необережним поводженням з вогнем і відходами. Це завдає серйозної шкоди екосистемам і навколишньому середовищу. Крім того, туризм може призвести до зменшення біорізноманіття, що є серйозною проблемою не тільки для Полтавської області, а й для багатьох інших регіонів світу. Зростання туризму може призвести до зменшення кількості видів флори і фауни, погіршення родючості ґрунтів і значних змін ландшафту.

Ці питання вимагають від Полтавської області приділяти достатню увагу екологічним аспектам розвитку туризму. Для досягнення цієї мети важливо залучити державні організації, неурядові організації та бізнес-спільноту. Для того, щоб мінімізувати вплив туризму на природу, необхідно розробити ефективну систему управління відходами, яка забезпечить належну утилізацію та переробку відходів.

Загалом, екологічним аспектам розвитку туризму в Полтавській області необхідно приділяти належну увагу і турботу. Необхідно забезпечити ефективне управління відходами, ефективно контролювати використання вогню та запобігати пожежам у лісових та болотистих місцевостях. Важливо також сприяти підвищенню екологічної свідомості серед туристів та розвитку екологічно чистого туризму, що сприятиме сталому розвитку туризму в регіоні та охороні природних і культурних ресурсів.

Також слід враховувати складну економічну та політичну ситуацію в країні, зростання рівня інфляції, неплатоспроможність населення, великі бюрократичні бар'єри, недосконалість державних механізмів регулювання туристичної сфери, карантинні обмеження через пандемію COVID-19 та війну.

Керівництво Полтави стверджує, що туризм є важливим джерелом надходжень до місцевих бюджетів і може сприяти розвитку регіону.

Таблиця 2.8 - Основні виклики, що стоять перед туристичним сектором
Полтавської області на даному етапі

№	Виклик	Опис	Спосіб вирішення
1	Військові конфлікти	Складна безпекова ситуація в країні впливає на туристичні потоки.	Створення інформаційних кампаній для іноземних туристів, які висвітлюють безпечні туристичні маршрути та регіони.
2	Відсутність привабливого іміджу	Полтавська область не сприймається як популярна туристична дестинація.	Розробка бренду регіону та маркетингових стратегій для його популяризації на національному та міжнародному рівнях.
3	Недостатнє використання туристичного потенціалу	Історична унікальність Полтавщини не повністю залучена до пізнавального туризму.	Створення та просування нових культурно-історичних маршрутів та екскурсійних програм.
4	Обмежена кількість національних та міжнародних подій	Низька регулярність та недостатня привабливість подій для залучення туристів.	Розширення календаря подій, зокрема фестивалів, ярмарків та історичних реконструкцій, та їх регулярне проведення.
5	Недостатнє використання промислових комплексів	Індустріальна спадщина не залучена до розвитку промислового туризму.	Розвиток екскурсій на промислові об'єкти та підготовка спеціальних турів, що акцентують на індустріальній спадщині.
6	Недосконала транспортна інфраструктура	Погана якість доріг, особливо внутрішніх, ускладнює подорожі регіоном.	Модернізація дорожньої мережі та підвищення якості дорожнього покриття, особливо на туристичних маршрутах.
7	Низький рівень туристичної інфраструктури	Недостатня кількість об'єктів обслуговування туристів, зокрема туалетів, паркінгів тощо.	Створення стимулів для інвестування у будівництво інфраструктурних об'єктів на туристичних маршрутах.
8	Відсутність зацікавленості приватних інвесторів	Приватні інвестори не розглядають Полтавську область як перспективний туристичний регіон.	Надання пільг та субсидій для залучення приватних інвестицій у туристичний сектор.
9	Неефективний маркетинг	Недостатнє використання бюджетів, виділених на маркетинг, що знижує ефективність просування регіону.	Підвищення ефективності використання маркетингових бюджетів та впровадження сучасних маркетингових інструментів, таких як соцмережі та інфлюенсери.
10	Нестача кваліфікованих кадрів	Бракує фахівців у туристичній галузі для обслуговування відвідувачів.	Організація навчальних програм та курсів для підготовки кадрів у сфері туризму.

Для визначення основних факторів, що впливають на розвиток туризму в Полтавській області, та формулювання стратегічних орієнтирів було проведено SWOT-аналіз. Результати показали, що Полтавська область має всі необхідні умови для того, щоб стати потужним туристичним центром.

Таблиця 2.9 - SWOT-аналіз Полтавської області

Сильні сторони (внутрішні)	Слабкі сторони (внутрішні)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Унікальна спадщина національного або міжнародного значення. 2. Наявність товарів та продуктів з потенціалом брендингу. 3. Економічно розвинені території. 4. Хороше транспортне сполучення (автомобільне, залізничне). 5. Наявність великої кількості заповідних територій та регіонів. 6. Енергетичні, промислові та будівельні потужності. 7. Висока інтенсивність людського капіталу, наявність науково-дослідних установ. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Низька якість комерційних та індивідуальних державних і муніципальних послуг. 2. Обсяг туристичних послуг недостатній. 3. Розвиток малоактивних, клієнтоорієнтованих малих і середніх підприємств у сфері туризму. 4. Низький рівень співпраці у сфері послуг. 5. Відсутність професійних кадрів в системі управління. 6. Неефективний маркетинг у сфері туризму та просування по службі.
Можливості (зовнішні)	Загрози (зовнішні)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Технології та їх подальший розвиток. 2. Зростання попиту на туристичні послуги. 3. Близькість до регіональних центрів та ринків збуту. 4. Подальший розвиток партнерства з містами-побратимами та іншими регіонами. 5. Розвиток державно-приватного партнерства. 6. Зацікавленість органів державної влади у проектах розвитку туризму. 7. Інтерес до історико-культурної спадщини української діаспори та представників етнічних меншин за кордоном. 8. Альтернативні джерела фінансування проектів. 9. Співпраця з іншими регіонами. 10. Наявність постійного попиту з боку місцевого населення. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Незадовільний стан транспортної інфраструктури країни та низька якість транспортних послуг. 2. Військові конфлікти. 3. Неможливість фінансування проектів через нерівномірний розподіл бюджетних коштів між центральним та регіональними бюджетами. 4. Конкуренція з іншими українськими містами та регіонами. 5. Неефективне державне управління туристичною галуззю в цілому. 6. Поглиблення макроекономічної кризи на місцевому та світовому ринках. 7. Ініціативи місцевої влади у сфері розвитку туризму не підтримуються не лише центральною владою, але й бізнесом та громадськістю.

Однак для поживлення туризму в регіоні необхідно активно залучати інвестиції в розвиток інфраструктури, зберігати та реставрувати історичні та культурні пам'ятки, створювати нові цікаві маршрути та об'єкти. Місцева влада

готова надати організаційну та фінансову підтримку регіонам, які бажають активно розвивати туризм.

Загальний висновок SWOT-аналізу Полтавської області полягає в тому, що регіон має потенціал для подальшого розвитку, але для цього необхідно вирішити деякі проблеми та використати можливості. Однією з головних переваг Полтавської області є її географічне розташування. Її центральне розташування надає можливості для розвитку транспортної інфраструктури та залучення інвестицій. Крім того, регіон має великий потенціал у сільському господарстві, будучи самодостатнім у продовольстві та здатним експортувати сільськогосподарську продукцію на зовнішні ринки. Однак регіон також стикається з такими викликами, як повільний економічний розвиток, недостатня зайнятість та зовнішня міграція. Для подолання цих викликів регіон потребує залучення інвестицій та розвитку бізнесу, підтримки МСП та створення сприятливих умов для працевлаштування місцевого населення.

Аналізуючи туристичний ринок Полтавщини, можна зробити висновок, що регіон наразі має потенціал для розвитку туризму, що сприятиме подальшому економічному зростанню та підвищенню соціального рівня місцевого населення.

Однак існують певні проблеми, такі як недостатній рівень розвитку інфраструктури для задоволення потреб сучасних туристів, низький рівень проникнення туристичних маршрутів та обмежений розвиток екотуризму. Для вирішення цих проблем необхідно вжити низку заходів, зокрема, розробити нові туристичні маршрути, розвивати екотуризм, підвищити якість інфраструктури для задоволення потреб сучасних туристів, залучити інвестиції та підтримати малий і середній бізнес у туристичному секторі. Важливо також враховувати інтереси місцевого населення, надавати йому можливості для отримання доходу від туризму та захищати природні та культурні ресурси.

Успіх розвитку туризму на Полтавщині також залежить від створення сприятливих умов для інвесторів та підприємців у регіоні. Це вимагає створення сприятливого інвестиційного клімату та сприяння розвитку туризму за допомогою таких заходів, як фінансова підтримка та податкові пільги. Важливо

також забезпечити захист природних ресурсів і культурної спадщини та управління ними таким чином, щоб вони не використовувалися не за призначенням.

Підсумовуючи, можна сказати, що розвиток туризму в Полтавській області може стати важливою складовою економічного та соціального прогресу регіону за умови вжиття необхідних заходів.

Висновки до розділу 2

Отже, тому Полтавщина має багато цікавих історичних, культурних та природних пам'яток, що робить її одним з найцікавіших регіонів України. Протягом століть область накопичила багато історичних та культурних скарбів, які приваблюють туристів з усього світу.

Історія регіону сягає корінням у сиву давнину, починаючи з поселення давніх слов'янських народів і продовжуючи сьогоденням. Різні культури, в тому числі київська, литовська та польська, приходили в регіон і залишили по собі палаци, замки, церкви, собори та інші архітектурні та культурні скарби, які свідчать про різноманітність і багату історію краю.

Географічне розташування Полтави та природні особливості, такі як клімат, рельєф, мережа водних шляхів, ліси та лісопарки, мають значний вплив на туристичну привабливість регіону. Хоча Полтавщина не має виходу до моря, це не заважає розвитку спільних туристичних проєктів та посиленню міжрегіональних туристичних обмінів. Що стосується рекреаційної діяльності та розвитку туризму, то клімат сучасної Полтавської області є помірно сприятливим і сприяє розвитку масового відпочинку протягом усього року.

У сучасних умовах туристичні оператори змушені змінювати традиційний підхід до організації туристичної діяльності та переорієнтовуватися на внутрішній туризм, що вимагає додаткових витрат.

Туристичні оператори Полтавської області повинні зосередитися на розробці якісних та конкурентоспроможних туристичних продуктів, постійній диверсифікації туристичних послуг у відповідь на потреби споживачів та мінливі

ринкові умови, підвищенні стандартів обслуговування та їх гармонізації з європейськими стандартами, справедливих цінах при розробці та реалізації туристичних продуктів, дотриманні принципів інклюзивності, доступності, комфорту та безпеки при формуванні політики та ефективній співпраці з бізнесом.

Полтавська область має великий потенціал для розвитку туризму завдяки своїм природним ресурсам та багатій історико-культурній спадщині, які приваблюють туристів з усього світу. На жаль, туристичний ринок в регіоні наразі недостатньо розвинений через відсутність належної інфраструктури для задоволення потреб туристів. Успіх розвитку туризму на Полтавщині залежить від підтримки інвесторів та бізнесу в регіоні, що може бути досягнуто шляхом створення сприятливих умов та заохочення підприємців до розвитку туристичних підприємств через фінансову підтримку, податкові пільги та інші заходи.

Також важливо управляти природними ресурсами та культурною спадщиною, щоб не допустити їх нецільового використання.

РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Пріоритетні напрями розвитку туризму в Полтавській області

У сучасних умовах в Україні роль правових механізмів державного регулювання туризму зростає. Впроваджується нове законодавство та вносяться зміни до чинного законодавства відповідно до вимог розвитку туризму. Основу законодавства становить Конституція України.

На поточному етапі Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію розвитку туризму та курортів до 2028 року. Основними цілями Стратегії є підтримка розвитку туризму, координація та співпраця із зацікавленими сторонами туристичного сектору, оптимізація бюджетних витрат, промоція Полтавської області та законодавства відповідно до європейських стандартів.

Основною метою Плану розвитку туризму Полтавської області на період 2022-2028 років є створення конкурентоспроможного туристичного продукту та забезпечення на цій основі загального розвитку і соціально-економічного зростання суспільства шляхом раціонального використання та збереження екологічної рівноваги, історико-культурної спадщини, рекреаційних ресурсів тощо. Ефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу регіону є одним із джерел наповнення бюджету області, збільшення зайнятості та доходів населення. Крім того, розвиток різноманітних туристичних та екскурсійних маршрутів може гармонізувати привабливі умови відпочинку та подорожей і повністю задовольнити потреби найвибагливіших туристів.

Як зазначалося вище, Полтавська область має багатий культурний та історичний потенціал, який може бути використаний для розвитку туризму. Отже, природний туризм може бути придатним для стратегічного розвитку туризму в регіоні.

Одним із способів залучення туристів до Полтавської області є створення нових туристичних маршрутів та промоція вже існуючих. Потенціал Полтавської області великий, адже тут є багато унікальних місць, які можуть привабити

туристів. Розробка нових туристичних маршрутів є важливим фактором для залучення нових туристів до регіону. Важливо також надавати якісні туристичні послуги. Це можна зробити через розвиток готельно-ресторанного бізнесу та впровадження нових послуг і програм, що відповідають потребам і побажанням туристів. Також необхідно надавати якісну та своєчасну інформацію про туристичні об'єкти та послуги, а також можливості для відпочинку та розваг.

Полтавська область має великий потенціал для розвитку природного туризму, оскільки тут є численні заповідники, парки та інші природні об'єкти, які приваблюють туристів. Стратегічним напрямком розвитку туризму в Полтавській області може стати розвиток природного туризму, який має великий потенціал для залучення нових туристів та підвищення рівня економічного розвитку регіону.

Рис. 3.1 – Зацікавленість туристів по видам туризму в Полтавській області

У контексті оптимізації туризму в Полтавській області варто скористатися досвідом європейських країн, де туристичний сектор є важливим джерелом

державних доходів. Регіональні та національні програми та стратегії часто використовуються для стимулювання розвитку внутрішніх туристичних потоків у європейських країнах.

У Полтавській області починає реалізовуватися стратегія розвитку туризму і курортів на 2022-2028 роки в Полтавській області. Програма включає наступні етапи реалізації стратегій розвитку туризму в регіоні:

Етап 1 (2022 - початок 2024 рр.) - Створення основи для розвитку туристичного сектору. Протягом цього періоду будуть вирішені наступні питання:

- налагодження міжсекторального та міжгалузевого партнерства; впровадження кластерної моделі розвитку туризму в Кобеляцькому, Козельщинському, Новосанжарському, Решетилівському, Котелевському, Зіньківському, Диканському районах, містах Кременчук, Хорішні Плавні, Диканька; створення регіональних туристичних кластерів;

- модернізація інфраструктури навколо таких туристичних об'єктів, як Кадетський корпус та площа Амфітеатру (Полтава), палац Закревських (Березова Лука), палац Муравйових Апостолів (Хомтець), Комендантівська піраміда та могила, Бірське городище, Гінсівська автостоянка;

- розвиток, навчання та підвищення кваліфікації співробітників Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв;

- поширення атмосфери гостинності в регіоні та створення умов для просторового і духовного комфорту;

- створення інфраструктури для залучення та обслуговування транзитних туристів: активне встановлення інформаційних вказівників, перекладацьких стендів, парковок та кемпінгів на туристичних об'єктах регіону;

- інформаційна підтримка туристів: поширення регіональної інформації в мережі Інтернет та створення умов для інформаційного обслуговування гостей регіону;

- активна робота в науковій сфері, систематична публікація результатів досліджень з питань раціонального використання туристично-рекреаційного

потенціалу регіону;

- покращення фізичної та технічної інфраструктури; підтримка туристичного сектору в регіоні; залучення муніципальних організацій до задоволення потреб туристичної галузі (важливо: увага до потреб маломобільних груп населення);

- формування сприятливого бізнес-середовища для створення та розвитку туристичних підприємств та галузей, пов'язаних з наданням туристичних послуг;

- розвиток системи підтримки громадських та індивідуальних підприємницьких ініціатив і бізнес-проектів на основі принципу конкуренції.

Другий етап (кінець 2024-2026 рр.): активна маркетингова діяльність, просування Полтавської області на національному туристичному ринку:

- Створення іміджу Полтавської області як відкритої та привабливої туристичної дестинації. Створення конкурентоспроможного туристичного логотипу, іншої маркетингової та сувенірної продукції Полтавської області, створення єдиного регіонального стилю (брендбуку);

- проведення археологічних досліджень на території області, зокрема на Бірському городищі та Гіншівщині, з метою підвищення конкурентоспроможності у сфері культурно-пізнавального туризму;

- активно залучати інвестиції з інших джерел через участь у програмах інвестиційної та фінансової підтримки ЄС;

- створення Гоголівського культурного центру в селищі Гоголеве та культурного центру в Решетилівській громаді для підвищення привабливості регіону як туристичної дестинації;

- організація заходів національного та міжнародного значення, таких як фольклорний фестиваль «Гелон-фест», «Решетилівська весна», свято Івана Купала на батьківщині Гоголя, «Меридіан» та Соротинський ярмарок;

- Полтавська область бере участь у партнерських відносинах з усіма українськими асоціаціями, обласними та міськими об'єднаннями, а також з іншими європейськими країнами: Словаччиною, Угорщиною, Австрією, Німеччиною та Польщею щодо популяризації образу Г.С. Сковороди; Італією від

імені М.В. Гоголя; поля Полтавської битви зі Швецією, місця поховання Кубрата Гана з Болгарією тощо.

Етап 3 (2026-2028 рр.): створення стабільного попиту на туристичні продукти:

- співпраця з українськими містами та регіонами, містами-побратимами та міжнародними туристичними організаціями: реалізація спільних проектів з різними європейськими та світовими містами;

- розвиток інноваційних продуктів, таких як освітній туризм, подієвий туризм, сільський туризм, зелений туризм, промисловий туризм та діловий туризм для збільшення туристичного попиту;

- підвищення конкурентоспроможності Полтавської області як привабливої туристичної дестинації шляхом просування її туристичного бренду на національному та міжнародному ринках;

- закласти основи інституційних, інфраструктурних, маркетингових та ресурсних умов для започаткування етапу стратегічного планування розвитку туристичної галузі.

Реалізація програми забезпечить, насамперед, ефективне прийняття рішень на всіх етапах і рівнях управлінського процесу, включаючи планування, постановку завдань, організацію виконання, забезпечення ресурсами, управління ризиками, контроль виконання, моніторинг та оцінку результатів реалізації стратегії, а також актуалізацію цілей. Необхідно створити відповідні механізми.

Для ефективного просування історико-культурного туризму в Полтавській області в 2024 році перш за все необхідно реалізувати цілісну маркетингову стратегію, спрямовану на підвищення обізнаності про унікальну культурну спадщину регіону. Це можна зробити через сучасні онлайн-канали: створення активних сторінок у соціальних мережах, які представлятимуть визначні історичні об'єкти, підтримка сайтів з інтерактивними картами та розширення можливостей мобільних додатків для туристів. Наприклад, мобільний додаток може пропонувати цифрові тури, маршрути, вікторини і нагороди, що спонукатиме туристів досліджувати більше об'єктів. Такий підхід допоможе

залучити молодшу аудиторію та зробіть історико-культурний туризм доступнішим.

Другим важливим напрямом є активна співпраця з туристичними операторами на національному рівні для включення полтавських історико-культурних маршрутів у загальноукраїнські програми. Полтавщина може розробити спеціальні пропозиції для туристичних агентств, створюючи тури «вихідного дня» чи тематичні маршрути, що об'єднують кілька історичних об'єктів із зупинками в місцевих готелях та ресторанах. Додатково, варто встановити партнерські відносини з українськими та міжнародними онлайн-платформами для просування пакетних турів, що включатимуть історико-культурні пам'ятки Полтавщини.

Залучення інвесторів та розвитку інфраструктури також є важливим аспектом. Місцева влада повинна створити вигідні умови для приватних інвесторів, які готові інвестувати в облаштування історичних об'єктів, зокрема облаштування туристичної інфраструктури, як-от кафе, зони відпочинку та сувенірні магазини біля туристичних об'єктів. Урядові субсидії та податкові пільги для таких ініціатив стимулюватимуть бізнес, роблячи інвестиції в туризм більш привабливими, що сприятиме зростанню туристичного потоку.

Крім того, важливо розвивати освітні програми та події, спрямовані на підвищення інтересу до історії та культури серед місцевих мешканців і туристів. Організація фестивалів, семінарів, виставок, історичних реконструкцій і культурних ярмарків, а також інтеграція подібних подій у шкільні програми допоможе створити стійкий інтерес до культурної спадщини Полтавщини. Така активність сприятиме створенню туристичних потоків не тільки з інших регіонів України, а й з-за кордону, підвищуючи рівень обізнаності про історичні об'єкти області.

Нарешті, особлива увага має бути приділена розвитку професійного туристичного супроводу. Важливо забезпечити навчання та підготовку гідів і екскурсоловів, які володіють глибокими знаннями про історію регіону та вміють ефективно взаємодіяти з відвідувачами. Крім того, інноваційні підходи, такі як

використання аудіогідів та створення інтерактивних екскурсій із застосуванням доповненої реальності, можуть зробити тури більш цікавими та сучасними. Такий підхід сприятиме формуванню позитивного іміджу Полтавської області як культурної та туристичної дестинації.

Для розвитку оздоровчого туризму необхідно зосередитися на модернізації та розширенні інфраструктури оздоровчих закладів. Основним кроком може стати оновлення наявних санаторіїв, спа-комплексів та створення нових центрів відпочинку і реабілітації, які відповідатимуть міжнародним стандартам. Це включає покращення матеріально-технічної бази, облаштування комфортабельних номерів, зон для релаксації, сучасних процедурних кабінетів та спортивних комплексів. Створення різноманітних пакетів послуг із включенням оздоровчих процедур, спортивних занять та реабілітаційних програм допоможе зробити відпочинок на Полтавщині більш привабливим для туристів з різними потребами.

Другий аспект — це просування оздоровчого туризму через спеціалізовані маркетингові кампанії, спрямовані на цільову аудиторію. Місцева влада та заклади охорони здоров'я можуть співпрацювати з популярними платформами для медичного та оздоровчого туризму, включаючи міжнародні онлайн-платформи, які спеціалізуються на таких послугах. Проведення інформаційних кампаній, що підкреслюють природні переваги та екологічно чисті місця Полтавщини, дозволить створити імідж регіону як здорової та екологічної дестинації. Використання соціальних мереж та реклами на міжнародних ринках також допоможе залучити іноземних туристів.

Важливим кроком для підвищення привабливості оздоровчого туризму є створення гнучких та адаптованих програм відпочинку та лікування, зокрема короткострокових оздоровчих турів, турів вихідного дня, а також спеціальних пропозицій для сімей та літніх людей. Полтавщина може пропонувати різноманітні програми, що включають не лише стандартні лікувальні процедури, але й елементи активного відпочинку, такі як йога, піші прогулянки на свіжому повітрі, спортивні заняття, спеціальні дієтичні та детокс-програми. Такий підхід

забезпечить ширше охоплення аудиторії та створить позитивний туристичний досвід, спрямований на покращення здоров'я.

Для підтримки сталого розвитку оздоровчого туризму необхідно залучати приватних інвесторів, які зацікавлені у створенні та розвитку інфраструктури в цьому напрямі. Створення умов для приватних інвестицій, таких як податкові пільги та субсидії, допоможе побудувати нові оздоровчі комплекси та спа-центри в регіоні. Залучення інвесторів також сприятиме розвитку навколишньої інфраструктури, зокрема готелів, ресторанів та розважальних закладів, що в комплексі з оздоровчими центрами створить привабливу туристичну зону.

Зрештою, важливо розвивати кваліфікацію місцевих фахівців, які працюють в оздоровчому туризмі, зокрема медичного персоналу, тренерів, реабілітологів та працівників спа-комплексів. Проведення освітніх семінарів, курсів підвищення кваліфікації та майстер-класів для персоналу забезпечить високий рівень обслуговування та позитивний досвід для відвідувачів.

Професійний та уважний підхід до гостей дозволить створити привабливий імідж Полтавщини як якісної та сучасної оздоровчої дестинації, що, у свою чергу, залучатиме більше туристів до регіону.

Іншим важливим аспектом розвитку природного туризму є розбудова інфраструктури для забезпечення комфорту та безпеки туристів, наприклад, стежок, місць для пікніків та зон відпочинку в межах парку. Також необхідно розвивати транспортну інфраструктуру, щоб забезпечити легкий доступ до туристичних об'єктів.

Успішний розвиток природного туризму в Полтавській області також потребує залучення інвестицій для створення нових туристичних об'єктів та покращення існуючих. Інвестиції можуть бути спрямовані на розширення готельно-ресторанної діяльності, використання нових технологій у туризмі та розвиток культурних і спортивних заходів.

Для ефективного просування гастрономічного туризму в Полтавській області важливо зосередитися на розвитку бренду місцевої кухні. Це може включати створення спеціальних гастрономічних фестивалів, де туристам

пропонуватимуться традиційні полтавські страви у сучасній інтерпретації. Залучення місцевих виробників до таких заходів сприятиме популяризації автентичних продуктів і водночас підтримуватиме розвиток малих підприємств. Крім того, можна провести майстер-класи з приготування традиційних страв, як-от галушок, щоб туристи не лише куштували, але й отримували унікальний досвід, що підвищує цінність регіону як кулінарної дестинації.

Одним із ключових напрямів просування має бути посилення цифрового маркетингу. Створення туристичних маршрутів і гідів із гастротурами через популярні соціальні мережі та спеціалізовані платформи допоможе залучити молодшу аудиторію. Важливою стратегією є співпраця з відомими кулінарними блогерами та фуд-інфлюенсерами, що дозволить широко презентувати місцеві гастрономічні принади. Запуск мобільного додатку або сайту з інтерактивною картою гастротурів по Полтавщині із зазначенням ресторанів, фермерських господарств і місцевих фестивалів також допоможе туристам легко орієнтуватися в можливостях регіону.

Для забезпечення сталої якості гастрономічних пропозицій доцільно розвивати навчальні програми для місцевих шеф-кухарів та обслуговуючого персоналу з акцентом на кулінарні традиції регіону й техніки гостинності. Такий підхід підвищить стандарти обслуговування, сприятиме зростанню репутації Полтавщини як кулінарної дестинації та дозволить зберегти автентичність у поєднанні з високими сервісними стандартами. Це створить позитивний імідж регіону і сприятиме залученню повторних візитів туристів та покращить відгуки про гастрономічний туризм Полтавщини.

Для ефективної промоції агротуризму, важливо розвивати мережу об'єктів сільського туризму з сучасними засобами розміщення, які приваблюватимуть різні категорії туристів, у тому числі сім'ї з дітьми та іноземних туристів. Цей процес потребує фінансової підтримки місцевої влади та залучення інвесторів у вигляді грантових програм та кредитів для сільських підприємців, які бажають розвивати агротуристичні послуги. Важливим також є створення місцевих агротуристичних асоціацій для координації діяльності фермерів та забезпечення

високого рівня обслуговування, що сприятиме підвищенню привабливості регіону в цілому.

Цифровий маркетинг та сучасні технології можуть значно підвищити популярність агротуризму в Полтавській області. Створення єдиної онлайн-платформи з інтерактивною картою, на якій будуть позначені фермерські господарства, які можна відвідати, полегшить туристам планування своєї подорожі. Крім того, завдяки співпраці з популярними туристичними блогерами та впливовими особами в соціальних мережах можна привернути увагу громадськості до послуг агротуризму в Полтавській області. Платформа може забезпечити систему бронювання таких послуг, як проживання, дегустації, майстер-класи та екскурсії, що дозволить туристам легко планувати своє перебування.

Щоб забезпечити регулярний потік туристів, важливо створити календар подій для агротуристичної діяльності протягом року. Це можуть бути ярмарки, свята врожаю та фестивалі місцевої кухні, які приваблюють туристів сезонними подіями. Навчальні програми для сільських підприємців щодо стандартів обслуговування, гостинності та екологічних стандартів також допоможуть підвищити рівень обслуговування. Такий підхід не лише зміцнить позитивний імідж Полтавщини як туристичної дестинації, але й зробить сільськогосподарське виробництво більш привабливим для туристів і підвищить їхню готовність відвідати регіон знову.

Першим завданням для просування подієвого туризму є розробка щорічного календаря подій як основи для залучення туристів. Важливо розробити систему регулярних щорічних фестивалів та подій, пов'язаних з Полтавщиною, включаючи культурні, історичні та гастрономічні заходи.

Підтримка та просування таких заходів через регіональні та національні канали не лише створить позитивний імідж регіону, а й забезпечить стабільний потік туристів протягом року, незалежно від сезону.

Стратегія цифрового просування має включати як співпрацю з відомими блогерами, так і рекламні кампанії в соціальних мережах. Особливу увагу варто

приділити туристично-орієнтованим платформам, які дозволять відвідувачам не лише дізнаватися про події, а й бронювати квитки, переглядати карти місць і навіть купувати сувеніри онлайн. Такий підхід полегшить туристам планування поїздок на конкретні події та підвищить їхній інтерес до відвідування Полтавської області.

Важливим елементом успішного подієвого туризму є співпраця з місцевим бізнесом, який може запропонувати спеціальні послуги та акції під час заходу (наприклад, знижки на проживання та харчування для учасників фестивалю). Участь місцевих готелів, ресторанів, виробників ремісничих виробів тощо може створити унікальну атмосферу в зоні проведення події та підтримати місцевий туризм загалом. Це збільшує вплив події та робить її частиною загальної туристичної пропозиції Полтавської області, а не одноразовою подією.

Таким чином, аналіз стратегічних орієнтирів розвитку туризму в Полтавській області показує, що регіон має великий потенціал для розвитку різних форм туризму. Враховуючи популярність та привабливість природного, культурно-пізнавального, аграрного, відпочинкового, спортивного та гастрономічного туризму в регіоні, важливо зосередити увагу саме на цих напрямках при створенні туристичної інфраструктури та виборі стратегій розвитку. Ретельна та цілеспрямована робота в цих напрямках може значно підвищити туристичний потенціал Полтавщини та зробити його важливим фактором регіонального економічного розвитку.

Підхід поєднання видів туризму дозволяє поліпшити соціально-економічні показники регіону, також позитивно впливає на збереження традицій, звичаїв, етнічних особливостей і побуту Полтавщини.

3.2. Напрями підвищення туристичного потенціалу Полтавської області

Основна мета туристично-рекреаційної зони - задовольнити різноманітні потреби подорожуючого населення. Таким чином, неділя туристичних послуг

повинна бути насичена широким спектром туристичних продуктів для задоволення цих потреб. Це вимагає від об'єкта туристської діяльності серйозної уваги до розробки нових продуктів, моніторингу туристичних послуг, вивчення потреб і переваг потенційних клієнтів. Інновації в туристичних продуктах не такі модні, як нагальна необхідність розвитку туризму, в тому числі внутрішнього, особливо в посткоронавірусний період. Впровадження нових туристичних продуктів-це спосіб стимулювання туристичного потоку в регіоні, фактор, що забезпечує стійкість розвитку туризму в регіоні, самодостатність продуктів і, отже, свого роду рушійна сила економічного зростання.

Як було описано вище в розділах, Полтавська область багата на туристичні та рекреаційні ресурси, а отже, має великий потенціал для створення інноваційних туристичних продуктів. Останніми роками Полтавщина активізувала розвиток бджільництва та поширення своєї продукції не лише в регіоні, а й за його межами. Наприклад, у 2018 році було створено перший в Україні медовий кластер «Меді Межиріччя». Засновником даного кластеру є сільськогосподарське підприємство «Дружба».

Цікавим фактом є те, що бджільництво є важливою передумовою для розвитку нового виду туризму - бджільництва (також відомого як медовий туризм або бджолиний туризм). Цей вид туризму можна розділити на кілька типів. По-перше, рекреаційний туризм, особливо оздоровчий. Цьому сприяє цілюща енергія бджолиної сім'ї (яка спить у вулику). Успішні приклади такого лікування вже відомі і приваблюють туристів. Крім того, бджільництво є різновидом культурно-пізнавального туризму, який популяризує бджільництво як одне з найдавніших занять людства. Біологія бджолиної сім'ї, процес виробництва меду та його збору є дуже цікавими та дивовижними.

Проведення часу на пасіці, «спілкування» з бджолами робить людину мудрішою, дарує душевний комфорт і наближає до гармонії з навколишнім світом. Бджільництво також можна розглядати як форму гастрономічного туризму. Він передбачає дегустацію, споживання та купівлю продуктів бджільництва (меду, воску, прополісу, бджолиної отрути, бджолиних субстратів)

безпосередньо у виробників пасік). Оскільки апотуризм - це, як правило, туризм в екологічно чистих природних умовах, цей вид туризму також слід називати екологічним туризмом.

Переваги перебування на пасіці вже давно визнані, і зараз пасіки стають привабливим туристичним об'єктом для відвідувачів. Туристичні агенції активно співпрацюють з пасічниками Словенії (одного з провідних світових напрямків пасічного туризму), Австрії, Польщі, США, Ізраїлю та інших країн.

Апітуризм, оскільки він не виснажує ресурси, сприяє не сталому розвитку туризму, а його подальшому розвитку і використанню в різних напрямках. Економічний ефект від туризму дозволяє власникам розвивати пасіки, позитивно впливає на соціально-економічне відродження сільських районів, сприяє покращенню туристичних продуктів та сприяє розробці нових продуктів.

Назва цього інноваційного туристичного маршруту дуже добре виражає основну ідею: «На Полтавщині справді є що відкрити для себе!»

Розробці цього інноваційного туристичного продукту передували численні дослідження, в ході яких було проаналізовано існуючі туристичні маршрути, що пропонуються туристичними агенціями.

На сьогодні тема бджільництва та використання бджолиних ресурсів як рекреаційно-туристичного ресурсу не використовується національними туристичними компаніями в Полтавській області. Це означає, що ці маршрути практично нецікаві для туроператорів і подекуди використовуються лише туристичними агенціями (екскурсії тривають до 10-12 годин).

Окрім відомих туристичних атракцій Полтавщини, пропонується використовувати інноваційні туристичні продукти із залученням сіл та містечок, які раніше не були включені до туристичних маршрутів, а також можливостей бджільництва в них. Для розробки інноваційних туристичних маршрутів було обрано населені пункти Полтава, Семенівка, Диканька, Опішня, Петрівці, Великі Сорочинці та Миргород. Кожне з них має свої ресурси та традиції, які розкривають самобутність та унікальність Полтавщини. У Семенівці та Петрівцях туристи можуть познайомитися з сільським життям та процесом

виробництва меду. Місто Полтава є історичним та культурним центром з унікальними історичними та архітектурними пам'ятками. Села Опішня та Диканька є прикладами народного мистецтва та біосоціальних ресурсів. Село Великі Сорочинці - приклад того, яким має бути автентичний український ринок. Миргород - тихий курорт, де туристи можуть повернутися додому з позитивним настроєм після насиченої екскурсії.

Програма туру

Туристичний маршрут починається з м. Київ – смт Семенівка – м. Полтава – с. Петрівка – смт Диканька – смт Опішня – с. Великі Сорочинці – та закінчується м. Миргород.

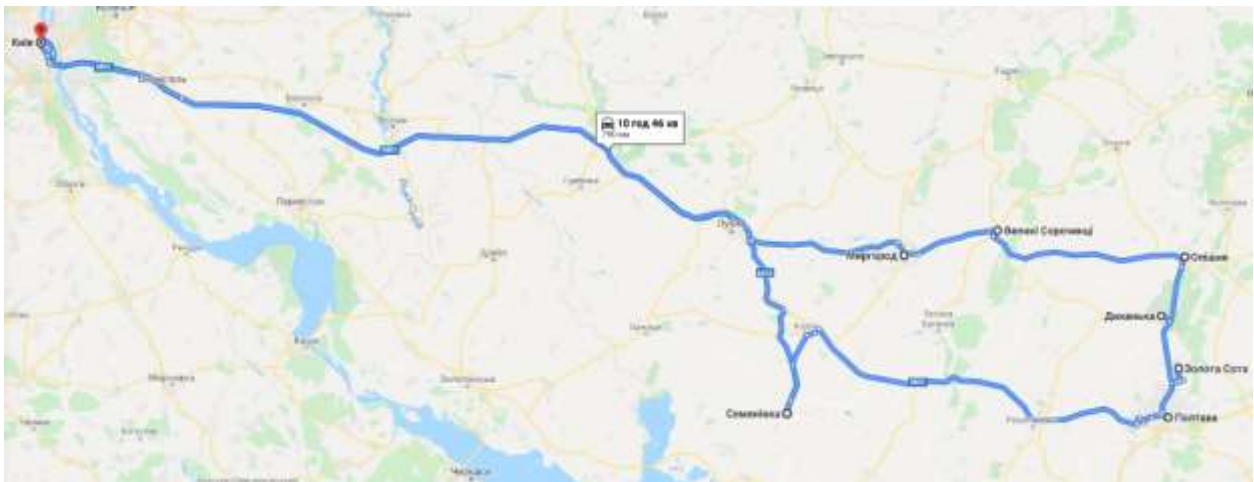

Рис. 3.2 - Картосхема туристичного маршруту

Загальна довжина: 790 км

Тривалість 5 днів (4 ночі)

Рекомендована кількість осіб у групі: 12 (садиба розрахована на 12 місць для проживання туристів).

Орієнтовна вартість 2 550 грн/особа

День 1 (20.08). Київ - с. Семенівка - с. Петрівка

08:15 - зустріч на станції метро Бориспільська в місті Київ.

08:45 - виїзд із метро Бориспільська - с. Семенівка. Семенівка, медовий завод з торговою маркою «Меди Межиріччя».

12:15 - Прибуття на завод.

12:35 - Експерсія по заводу.

Під час експерсії ви зможете побачити наступне.

- Столярний цех, де виготовляють вулики та різноманітні аксесуари;

- Обладнання та процеси відкачування меду;

- Пасіки, де можна зробити гарні фото на всю округу;

- Майстерня з виготовлення медових напоїв.

- Майстер-клас з виготовлення медових напоїв.

14:40 - обід у кафе «Золотий ганок».

15:10 - Виїзд до с. Петрівка (еколого-лікувальна плантація «Золоті соти»).

17:40 - Прибуття на ферму, розміщення в комфортабельних номерах на території ферми (традиційні кімнати та окрема пасіка з вуликами під ліжками).

Пропонуються рекреаційні заходи (на вибір туриста):

- Апітерапія

- Розведення бджіл (власники садиби мають відповідні сертифікати);

- Майстер-класи з приготування меду, лимонно-яблучного узвару, шоколадних вареників тощо

- Майстер-класи з миловаріння та виготовлення свічок

- Катання на конях;

- Відпочинок на пляжі;

- Прокат човнів, велосипедів та вудок;

- Програми з миловаріння та майстер-класи для дітей;

20:00 - Вечеря в садибі.

Вільний час.

День 2 (21.08). Полтава

07:30 - Сніданок в альтанці.

09:00 - Трансфер до Полтави.

09:30 - Початок експерсії містом. Експерсія проходить у старій частині Полтави і знайомить туристів з її багатогранною історичною та культурною спадщиною. Експерсія включає відвідування Іванової гори (давньоруське

поселення в Полтаві, що датується кінцем 12 століття), серця Полтави. Ви також відвідаєте Національний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви», де дізнаєтеся про події та пам'ятки цього доленосного в європейській історії поля битви, а також про цінні історичні артефакти, виставлені в Музеї історії Полтавської битви.

11:30 - обід у кафе «Криниця».

12:30 - продовження екскурсії, переїзд до культурного заповідника «Поле Полтавської битви».

15:00 - Виїзд до села Петрівка та повернення на хутір Золота Сота.

15:30 - Прибуття в готель. Вільний час.

19:00 - Вечеря на фермі, дегустація наливок та медовухи.

День 3 (12.08) с. Диканька - с. Опішня

07:00 - Сніданок на фермі.

08:00 - Виїзд, с. Петрівка - с. Диканька.

09:00 - прибуття в Диканьку. Початок оглядової екскурсії. Слово «Диканька» у багатьох людей викликає образ багатой і квітучої України. Щось дуже таємниче, містичне, загадкове. Славу цьому краю приніс безсмертний шедевр М.В. Гоголя - «Вечори на хуторі біля Диканьки».

11:30 - обід у кафе «Клин».

12:30 - переїзд до села Опішня.

13:00 - Відвідування Національного музею-заповідника українського гончарства - науково-дослідного та культурно-освітнього закладу, що займається збереженням та популяризацією української гончарної спадщини. Діяльність музею спрямована на збір місцевих матеріалів, створення колекцій, проведення наукових досліджень та популяризацію українського гончарства. У музеї працює велика наукова команда. Під час візиту майстер-гончар навчить відвідувачів виготовляти гончарні вироби та продемонструє весь процес збору, випалу та розпису глини.

15:30 - Відвідування музею на вибір (або вільний час) (вхід вільний):

- Меморіальний музей - роботи гончарки Олександри Селюченко;

- Музей родини Кричевських;
- Центр духовно-культурного розвитку;
- Меморіальний музей гончарів Пошивайлів;
- Меморіальний музей Леоніда Смержа, філософа та колекціонера опішнянської кераміки;

18:00 - Вїзд до етнотуристичного комплексу «Гостинний двір “Старий Хутір”».

19:00 - Вечеря з дегустацією в місцевій пивоварні.

День 4 (18.08) Опішня - Великі Сорочинці - Миргород. Миргород

07:00 - сніданок. Виселення з готелю.

08:00 - Вїзд з Опішні та переїзд до села Великі Соротинці.

09:00 - Прибуття. Вільний час на Соротинському ярмарку.

20:30 - Зустріч у призначеному місці.

21:00 - переїзд до готелю «Миргород». Ночівля в готелі.

День 5 (19.08). Миргород - м. Київ.

07:30- сніданок. Виселення з готелю.

08:30 - Факультативні екскурсії:

- Екскурсія в рекреаційну зону: зона відпочинку, бювет, грязелікарня, міський музей, лікувальний пляж;

- «Культурна прогулянка містом» - відвідування музеїв, пам'ятників, архітектури, храмів, Миргородського водосховища;

- «Слідами Гоголя» - як впливає з назви туру, цей тур присвячений знайомству з життям великого митця.

12:30 - Обід у кафе «Легенда».

13:30 - Вільний час.

15:30 - Зустріч у призначеному місці.

16:00 - Вїзд до Києва.

21:00 - прибуття до Києва, станція метро «Бориспільська».

Під час розробки інноваційних туристичних маршрутів було виявлено кілька проблем, пов'язаних з їх реалізацією. Однією з них є наступна.

- Нестабільність економічної ситуації в країні та девальвація валюти;
- Коменданська година
- Повітряна Тривога
- Висока вартість проживання у відсотках від вартості туру;
- Погіршення соціально-політичної ситуації в країні.

Не всі заклади розміщення можуть прийняти великі групи з 20-25 осіб. Також не всі заклади розміщення здатні забезпечити необхідний комфорт.

Однак, незважаючи на певні труднощі, даний інноваційний тур є дуже перспективним. Реалізація такого маршруту створить нові можливості, серед яких:

- збільшення кількості внутрішніх туристів, особливо в сільській місцевості Полтавської області;
- підвищення конкурентоспроможності Полтавської області на внутрішньому туристичному ринку та покращення туристичного іміджу;
- можливість розвитку сільської інфраструктури через співпрацю між місцевими громадами та органами державної влади та започаткування державно-приватного партнерства;
- підвищення рівня зайнятості сільського населення через запровадження нових видів діяльності в населених пунктах Полтавської області;
- використання розробленої концепції туристичних маршрутів в інших регіонах України.

Висновки до розділу 3

Напрями підвищення туристичного потенціалу Полтавської області демонструють, що регіон має значні ресурси для розвитку різних видів туризму: історико-культурного, гастрономічного, екологічного та оздоровчого. Важливо зосередити увагу на покращенні інфраструктури, зокрема дорожньої мережі, готельного та ресторанного сервісу, а також впровадженні сучасних цифрових рішень, таких як мобільні додатки з інформацією для туристів.

Пріоритетні напрями розвитку туризму в Полтавській області мають враховувати потреби різних категорій туристів, орієнтуючись на популяризацію місцевих традицій та культури. Акцент варто зробити на розвиток подієвого туризму, пов'язаного з такими відомими заходами, як Сорочинський ярмарок, що приваблює тисячі відвідувачів щорічно. Також важливим є розвиток агротуризму, який дозволить туристам зануритися в сільське життя та спробувати місцеві продукти.

На основі аналізу потенціалу Полтавської області було розроблено туристичний маршрут на 5 діб, який охоплює основні культурні та природні об'єкти регіону. Цей маршрут включає відвідування міст і селищ, багатих на історичні пам'ятки, такі як Диканька та Миргород, а також надає можливість ознайомитися з автентичною керамікою в Опішні та взяти участь у місцевих святкуваннях і ярмарках.

Для підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту Полтавської області необхідно забезпечити співпрацю між місцевою владою, туристичними агенціями та бізнесом. Впровадження спільних маркетингових стратегій та просування регіону на національному та міжнародному рівнях допоможе залучити більше туристів та збільшити доходи від туристичної діяльності.

Отже, розвиток туризму в Полтавській області потребує комплексного підходу, що включає покращення інфраструктури, розробку унікальних туристичних продуктів і подій, а також ефективне просування регіону на туристичному ринку. Виконання запропонованих заходів дозволить підвищити туристичну привабливість області та забезпечить сталий розвиток місцевої економіки.

ВИСНОВОКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В результаті дослідження та аналізу туристського потенціалу Полтавської області можна зробити висновок про необхідність активного розвитку туризму в регіоні. Полтавська область має потенціал для залучення туристів завдяки своїм багатогранним природним, культурним та історичним ресурсам.

Однак виникнення безлічі проблем у сфері туризму ускладнює повну реалізацію цього потенціалу. Недосконала реклама і просування регіону як туристичного центру, обмежений доступ до інформації, недосконала інфраструктура і маркетингові стратегії стали серйозними перешкодами на шляху розвитку туристичної індустрії.

Були запропоновані пропозиції щодо подолання цих проблем та підвищення ефективності розвитку туризму в Полтавській області. Важливим кроком є розробка комплексної стратегії розвитку туризму, підвищення якості туристичної інфраструктури, вдосконалення маркетингових практик і рекламних заходів. Окрім того була зосередженість на необхідності партнерських відносин між державними установами, державними установами, підприємствами та мешканцями для спільної реалізації проектів розвитку туризму.

У даній магістерській кваліфікаційній роботі було проведено комплексне дослідження туристичного потенціалу Полтавської області та виконано наступні завдання:

- Вивчено сутності туристичного потенціалу України.
- Досліджено розвиток Полтавської області.
- Проведено необхідний аналіз туристичного потенціалу регіону.
- Розглянуто соціально економічний розвиток області
- Оцінено обсяг туристичних потоків
- Запропоновано пріоритетні напрями розвитку туризму в області
- Розроблено напрями підвищення туристичного потенціалу

Результати дослідження підтверджують великий потенціал регіону у сфері туризму, що базується на його багатих природних ресурсах та культурно-історичній спадщині.

Природні ресурси Полтавської області, такі як природні парки, ліси, річки та озера, є чудовим підґрунтям для розвитку екотуризму. Крім того, Полтавська область має велику кількість цікавих об'єктів культурно-історичної спадщини, таких як пам'ятки архітектури, музеї, історичні місця та національні заповідники, які приваблюють туристів.

Аналіз туристичної інфраструктури Полтавської області свідчить про наявність мережі готелів, ресторанів, транспортних та інших послуг, які відповідають потребам туристів. Проте якість обслуговування потребує подальшого покращення та приведення до європейських стандартів.

Важливим аспектом дослідження було визначення маркетингових стратегій для просування туристичного потенціалу регіону. Ефективні маркетингові плани, реклама та просування туристичних продуктів сприятимуть залученню більшої кількості туристів та збільшенню туристичного попиту.

Розвиток туризму в Полтавській області має потенціал для створення нових робочих місць, збільшення доходів та сприяння соціально-економічному розвитку всього регіону. Однак для цього необхідна ефективна співпраця між державними установами, місцевою владою, бізнесом та громадським сектором.

Дослідження підкреслило потенціал для розвитку нових видів туризму, таких як екотуризм, агротуризм, подієвий туризм, водний туризм та культурний туризм. Розробка та просування спеціальних туристичних програм та туристичних маршрутів, спрямованих на підкреслення унікальності та специфіки Полтавської області, може сприяти залученню нових категорій туристів та збільшенню туристичних потоків.

В цілому, дослідження підтверджує важливість туристичного потенціалу Полтавської області та відкриває перспективи для розвитку туризму.

Рекомендації, отримані в результаті дослідження, є основою для подальшого планування та реалізації стратегії розвитку туризму в Полтавській області з метою забезпечення сталого та успішного розвитку туристичної галузі.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що успішний розвиток туризму в Полтавській області потребує комплексного підходу та співпраці всіх зацікавлених сторін. Необхідно активно залучати інвестиції для покращення інфраструктури та промоції регіону як туристичної дестинації. Також важливо проводити маркетингові дослідження та промоційні кампанії з метою привернення уваги потенційних туристів та створення позитивного іміджу Полтавської області як привабливої туристичної дестинації.

Результати дослідження мають наукове та практичне значення. Вони є основою для розробки стратегій та планів розвитку туризму в Полтавській області. Впровадження запропонованих рекомендацій сприятиме залученню інвестицій, збільшенню кількості туристів, створенню нових робочих місць та зростанню економічного потенціалу регіону.

Враховуючи важливість розвитку туризму як стратегічного напрямку, подальші кроки в напрямку розвитку туристичної галузі в Полтавській області потребують об'єднання зусиль влади, бізнесу, громадських організацій та місцевих мешканців. Лише завдяки спільній роботі та співпраці можна досягти сталого розвитку туристичного сектору, зберегти природні та культурні цінності та забезпечити процвітання Полтавської області як привабливого туристичного регіону.

Таким чином, розвиток туризму в Полтавській області має великий потенціал, який може бути реалізований шляхом впровадження комплексної стратегії, покращення інфраструктури, підвищення якості послуг та ефективної маркетингової діяльності. Це створить сприятливі умови для залучення туристів, збільшення туристичного попиту та розвитку місцевої економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автомобільні шляхи України. [Електронний ресурс]. – URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Архітектурна спадщина України / За ред. д-ра мистецтвознавства В.І. Тимофієнка. Національні особливості архітектури народу України. Київ, Вип. 2. 276 с.
3. Логвин М. М. Історико-культурна спадщина як чинник розвитку регіональної туристичної дестинації / М. М. Логвин, Н. М. Карпенко, П. В. Шуканов // Східна Європа: економіка, бізнес та управління / М. М. Логвин, Н. М. Карпенко, П. В. Шуканов. – Полтава, 2019. – (21). – С. 393–399.
4. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greentour.com.ua>
5. Розвиток українського туризму: перспективні напрямки та реальні кроки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://visitkherson.gov.ua/novyny-tourizm/rozvitok-ukrainskogo-turizmu-perspektivni-napryamki-ta-realni-kroki/>.
6. Бунтова Н. В. Потенціал України на міжнародному ринку туристичних послуг / Н. В. Бунтова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2019. – № 17. – С. 21–24. 5.
7. Стратегія розвитку туризму та курортів у Полтавській області на 2019 – 2029 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.poltavaculture.gov.ua/uk/informatsiia/zahalna-informatsiia1/219-stratehiya-rozvytku-turyzmu-ta-kurortiv-u-poltavskiy-oblasti-na-2019-2029-roky>.
8. Маховка В. М. Проблеми розвитку сфери туризму в Україні / В. М. Маховка // Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації / В. М. Маховка. – Запоріжжя: "Просвіта", 2019. – (1). – С. 247–249.
9. Головне управління статистики в Тернопільській області URL: <http://te.ukrstat.gov.ua>
10. Уварова Г. Ш. Сталий розвиток туризму в контексті рекреаційно-

туристичного природокористування / Г. Ш. Уварова. – С. 217–221.

11. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

12. Перелік місцевих доріг Полтавської області, які планують відремонтувати у 2020 році [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://poltava.to/news/54618/>.

13. Служба автомобільних доріг у Полтавській області розповіла про плани ремонтів на 2020 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://poltava.to/news/53839/>.

14. Закон України "Про туризм" від 05.09.95 р. // Відомості Верховної Ради. - 1995. - №31. (зі змінами, внесеними законом №2608-VI (2608-1) від 19.10.2010 р.). - С. 241 - 254.

15. Положення про Департамент культури і туризму Полтавської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.poltavaculture.gov.ua/uk/informatsiia/polozhennia-pro-departament>.

16. Популярні туристичні маршрути м. Полтави [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://poltava-tour.gov.ua/page/ekskursiyi-m-poltavi>

17. International Tourist Arrivals. International Tourist Receipts: UNWTO Tourism Highlights. Madrid, 2018 URL: <https://www.eunwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876>

18. Карачіна Н. Розвиток міжнародного туризму в Україні у контексті світової інтеграції / Н. Карачіна, О. Савіцька // Молодий вчений. – 2019. – № 5 (08). – С. 109–113.

19. Відділ краєзнавства Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. П. Котляревського [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.library.pl.ua/library/struktura/viddil_kraeznavchoi_literaturi_ta_bibliografii/.

20. Обласна програма розвитку туризму і курортів на 2016-2020 рр.(зі змінами) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://poltava-tour.gov.ua/page/oblasna-programa-rozvitku-turizmu-i-kurortiv-na-2016-2020-rrzi-zminami>.

21. Фестивалі Полтавщини-2019: коли і де [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://np.pl.ua/2019/04/festyvali-poltavshchyny-2019-koly-i-de/>.
22. Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pkm.poltava.ua/ua/>.
23. Кот С. І. Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні" / 18 квітня 2019 р / Київ – 2019
24. Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення (станом на 01.01.2019р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.eco-poltava.gov.ua/pzfzag.htm>.
25. Туристично-рекреаційні об'єкти районів, міст області [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://poltava-tour.gov.ua/page/turistichno-rekreaciyni-objekti-rayoniv-mist-oblasti>.
26. Адміністративно-територіальний устрій Полтавської області [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Адміністративно-територіальний_ustrій_Полтав.
27. Туроперейтинг: підруч. / за заг. ред. д.е.н., проф. В. Я. Брича. – Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2017. – 440 с.
28. Міжнародні транспортні коридори України URL: https://vue.gov.ua/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0:_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82
29. Міністерство економічного розвитку та торгівлі України, офіційний сайт URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=be44a1a7-69b3-4a77-a86a>
30. Міністерство закордонних справ України URL: <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations>
31. Міністерство культури України офіційний сайт URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245358162&cat_id=244

993460

32. Закон України "Про туризм" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>

33. Наказ Державної туристичної адміністрації України та Державного комітету статистики України від 12.11.2003 р. -№142/394 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/zl128-03>.

34. Котенко Т. Розвиток рекреації та туризму в контексті забезпечення гуманітарного розвитку України / Т. Котенко // *Zeszyty naukowe : Uczelni a Warszawskiej im. Marii Sklodowskiej-Curie : kwartalnik*. – 2020. – № 3 (49). – С. 215–227.

35. Оксенюк К. І. Економічний зміст стратегічного потенціалу регіону [Електронний ресурс] / К. І. Оксенюк. – URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_re/2008_5_3/zbirnuk_RE_3_41.pdf.

36. Котенко Т. Розвиток рекреації та туризму в контексті забезпечення гуманітарного розвитку України / Т. Котенко // *Zeszyty naukowe : Uczelni a Warszawskiej im. Marii Sklodowskiej-Curie : kwartalnik*. – 2019. – № 3 (49). – С. 215–227.

37. Котенко Т. М. Трансформація туристичного обслуговування населення / Т. М. Котенко, – Вінниця: Балюк І. Б., 2020. – 384 с.

38. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації (UNWTO World Tourism Organization) URL: <http://www.world-tourism.org>.

39. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за заг. ред. В.Г. Герасименко. Одеса : ОНЕУ, 2021. 262 с

40. *International Tourism Highlights, 2019 Edition* – Madrid: UNWTO, 2019. – 23 с.

41. Лужанська Т. Ю., Махлинець С.С., Тебляшкіна Л.І. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи. Київ: Кондор, 2018. 385 с.

42. Про музеї та музейну справу сайт „Верховна Рада України”. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>

43. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 січня 2019 р.№ 626 “Про

внесення змін до Порядку визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України". *Правова охорона культурної спадщини: збірник документів*. Київ, 2019. С. 393-396.

44. Пеньковський В. С. *Формування та розвиток господарств сільського зеленого туризму: дис. ... канд. екон. наук*. Полтава, 2020. 229 с.

45. Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в Україні. Статистичний бюлетень. URL: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/15/Arch_skl_bl.htm

46. Печенюк А. П. *Формування стратегії розвитку туризму: дис. ... канд. екон. наук*. Кам'янець-Подільський, 2018. 225 с.

47. Чотири райони Полтавщини створять потужний туристичний кластер. URL: <http://oblrada.pl.ua/index.php/the-news/10034-chotiri-rajoni-poltavschini-stvorjat-potuzhni-j-turistichnij-klaster>

48. Список об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_об%27єктів_Світової_спадщини_ЮНЕСКО_в_України

49. Стеченко Д.М. Наукові аспекти економічної діагностики природнорекреаційного потенціалу регіону // формування ринкових відносин в Україні. – 2022. – №1. – с. 136-139.

50. Дмитрієва Г. О., Сенча С. А., Гавловський О. Д., Устянська А. О. Лікувально-оздоровчий туризм – проблеми, перспективи. Санаторно-курортне лікування та реабілітація: сучасні тенденції розвитку : матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (Одеса, 30 вересня – 01 жовтня 2021 р.). Одеса, 2020. С. 31–34.

51. Безверхнюк Т. М., Коєва Х. О., Кисилевська А. Ю. Наукове обґрунтування критеріїв спеціалізації санаторно-курортних закладів України. Санаторно-курортне лікування та реабілітація: сучасні тенденції розвитку : матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (Одеса, 30 вересня – 01 жовтня 2021 р.). Одеса, 2020. С. 26–28.

52. Терехух А.А., Мороз О.І. Оцінювання туристичного потенціалу // Актуальні проблеми економіки. - 2021. - № 7. - С. 335-343. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2021_7_39

53. Укрінформ URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2664756-do-recv-turizmi-ukraina-ne-pase-zadnih.html>

54. Урядовий портал «Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2028 року» 16 березня 2019 року URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501>

55. Сокол Т. Г. Туризм регіональних громад як стимул розвитку туризму в Україні / Т. Г. Сокол, І. Слюсар. Регіональний туризм: сучасний стан та шляхи оптимізації : матеріали І-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 2 квітня 2021 р.) / Університет «КРОК». К. : Університет «КРОК», 2021. С. 114–116. URL: <https://conf.krok.edu.ua/RT/RT/paper/view/476>

56. Шабардіна, Ю. В. Рекреаційний потенціал як складова продуктивних сил регіонального економічного простору [Текст] : дис. канд. екон. наук: 08.00.05 / Ю. В. Шабардіна, Чернігівський державний технологічний університет. – Чернігів : 2020 р.

57. Стратегія економічного розвитку міста Полтави на період до 2027 року. URL: <http://pleddg.org.ua/wpcontent/uploads/2018/09/Strategiya-Poltava.pdf>

58. Уварова Г. Ш. Міжнародний туризм: сучасні тенденції і перспективи розвитку. Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики – 2020 : матеріали міжнародної конференції (березень 2020 р.). Київ : НАУ, 2020.

59. Пам'ятки архітектури національного значення. URL: <https://ukrainaincognita.com/derzhavnyi-reestr-nerukhomykh-pam039yatok-ukrainy-2/pamyatky-arkhitektury-natsionalnogo-znachennya-pol> (дата звернення 21.07.2021).

60. Пам'ятки та об'єкти культурної спадщини. URL: <https://www.poltvaculture.gov.ua/uk/zvernennia/hrafik-osobystoho-priyomu> (дата звернення 21.07.2021).

61. Полтавський міський парк. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%82%D0%B0%D0>

%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BA
(дата звернення 10.07.2024).

62. Полтавський регіональний центр з інвестицій та розвитку. URL: <https://www.slideshare.net/nnnnproject/potential-of-poltava-region-it-industry-market-ukr> (дата звернення 05.07.2021).

63. Офіційний сайт міста Полтава. URL: <https://www.rada-poltava.gov.ua/>

ДОДАТКИ

УДК: 338.48

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІЛ: СУТНІСТЬ, КОМПОНЕНТИ ТА ФАКТОРИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Рева Єгор Олегович

здобувач вищої освіти

спеціальності 242 «Туризм і рекреація»

освітня програма «Міжнародний туристичний бізнес»

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Науковий керівник – Кудінова Ірина Петрівна, к.е.н., доцент

Туристичний потенціал - це сукупність природних, антропогенних та інших ресурсів, які можуть бути використані для розвитку туризму на певній території. Він визначається наявністю та якістю таких компонентів [1]:

- природні ресурси - клімат, ландшафт, рельєф, водойми, флора, фауна, мінеральні джерела тощо;
- антропогенні ресурси - історичні та культурні пам'ятки, музеї, архітектурні споруди, парки, розважальні комплекси, транспортна інфраструктура, готелі, ресторани тощо;
- соціально-економічні ресурси - рівень життя населення, кваліфікація кадрів, безпека, політична стабільність, сприятливий інвестиційний клімат тощо;
- людські ресурси - гостинність місцевого населення, знання іноземних мов, наявність екскурсів, гідів тощо.

Важливо зазначити, що туристичний потенціал не є статичною величиною. Він постійно змінюється під впливом різних факторів. На туристичний потенціал впливають як природні, так і антропогенні фактори.

Природні фактори:

- клімат - сприятливі для відпочинку кліматичні умови роблять територію більш привабливою для туристів;
- ландшафт - мальовничі гори, ліси, озера, моря тощо є популярними туристичними destinations;
- рельєф - гірські лижі, сноубординг, рафтинг, інші види активного відпочинку сприяють розвитку туризму в гірських регіонах;
- водойми - пляжний відпочинок, круїзи, риболовля, дайвінг;
- флора і фауна: унікальні види рослин і тварин можуть стати основою для розвитку екотуризму;
- мінеральні джерела - бальнеологічні курорти з мінеральними джерелами користуються популярністю у людей, які прагнуть оздоровитися.

Антропогенні фактори:

- історичні та культурні пам'ятки - наявність історичних пам'яток, музеїв, архітектурних споруд робить територію цікавою для туристів, які цікавляться історією та культурою;

- парки та розважальні комплекси - парки розваг, аквапарки, зоопарки, музеї під відкритим небом тощо приваблюють туристів з дітьми;
- транспортна інфраструктура - розвинена транспортна мережа робить територію більш доступною для туристів;
- готелі та ресторани - наявність якісних готелів, ресторанів та інших закладів сфери послуг робить перебування туристів більш комфортним;
- рівень життя населення - високий рівень життя, безпека, політична стабільність роблять територію більш привабливою для туристів;
- кваліфікація кадрів - наявність кваліфікованих кадрів у сфері туризму (екскурсоводи, гіді, офіціанти, готельний персонал тощо) сприяє розвитку туризму;
- гостинність місцевого населення - доброзичливість та гостинність місцевого населення роблять перебування туристів більш приємним;
- знання іноземних мов - знання іноземних мов персоналом туристичної сфери полегшує спілкування з туристами;
- сприятливий інвестиційний клімат - наявність сприятливого інвестиційного клімату стимулює розвиток туристичної інфраструктури.

Важливо зазначити, що всі ці фактори взаємопов'язані між собою. Розвиток одного фактору може сприяти розвитку інших.

Розвиток туристичного потенціалу - це комплексне завдання, яке потребує скоординованих зусиль з боку держави, бізнесу та громадськості. Держава може стимулювати розвиток туризму за допомогою створення сприятливого законодавчого та податкового середовища, фінансування розвитку туристичної інфраструктури, проведення рекламних кампаній та підтримки розвитку кадрового потенціалу. Бізнес може стимулювати розвиток туризму за допомогою інвестування в розвиток туристичної інфраструктури, розробки нових туристичних продуктів, підвищення якості обслуговування туристів тощо. Громадськість може стимулювати розвиток туризму за допомогою гостинного ставлення до туристів, захисту довкілля та збереження культурної спадщини [2].

Розвиток туристичного потенціалу може мати значний позитивний вплив на економіку країни. Це може призвести до створення нових робочих місць, зростання доходів населення, розвитку інфраструктури, покращення іміджу країни на міжнародній арені.

Туристичний потенціал має значну економічну, соціальну та іміджеву цінність для країни, але його важливо розвивати стійким чином, щоб мінімізувати негативний вплив на довкілля та місцеву культуру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кудінова І. П., Грищенко О.С. Туристично-рекреаційний потенціал та його складові елементи // Гостинність і туризм майбутнього: наукові та практичні горизонти: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (17 травня 2022 р.). Київ: НУБіП, 2022. С. 154-156.
2. Самсонова В.В., Кудінова І.П. Теоретичні засади визначення рекреаційно-туристичного потенціалу сільських територій. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку* № 28. 2022. С. 99-109.